

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Outi Hyvärinen

OPISKELIJOIDEN OSALLISUUTTA TUKEVAT KÄYTÄNTEET KIIPULAN AMMATTIOPISTOSSA

Sosiaali- ja terveysala
2024

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Outi Hyvärinen
Opinnäytetyön nimi	Opiskelijoiden osallisuutta tukevat käytänteet Kiipulan ammattiopistossa
Vuosi	2024
Kieli	suomi
Sivumäärä	55 + 4 liitettä
Ohjaaja	Virpi Välimaa

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Kiipulan ammattiopiston tutkintoon valmentavien (TUVA), työelämään ja itsenäiseen elämään valmentavien (TELMA) sekä ammattillisten perustutkintojen opiskelijoiden osallisuutta tukevia käytänteitä. Tavoitteena opinnäytetyössä oli tuotetun tiedon avulla edistää opiskelijoiden osallisuutta ja hyvinvointia.

Tutkimuksen pääkäsitteet ovat osallisuus ja opiskelijan osallisuus. Osallisuus ja tunne osallisuudesta ovat subjektiivisia kokemuksia, joiden kokemusta voidaan objektiivisesti vain arvioida. Osallisuuden teorialta kuvaavat osallisuutta lineaarisesti osallistumattomuuden ja aidon osallisuuden välillä. Opiskelijan osallisuutta voidaan mahdollistaa monin keinoin henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman sekä vaativan erityisen tuen mahdollistamien osallistumismenetelmien keinoin.

Tutkimukseen osallistui seitsemän opettajaa Kiipulasta ja se toteutettiin teema-haastattelulla. Tutkimusmenetelmä oli kvalitatiivinen ja aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Tutkimusaineiston analyysissa muodostui kolme pääkategoriaa: opiskelijan osallisuus, osallisuus osana pedagogiikkaa ja osallisuus mahdollistajana. Tutkimustulosten mukaan osallisuus ja osallistuminen mahdollistuvat Kiipulassa usein osittaisen osallistumisen periaatteella, jossa jokainen opiskelija pääsee osalliseksi oman kykynsä ja halunsa mukaan. Opiskelija pääsee vaikuttamaan omiin opintoihinsa monipuolisesti ja pedagogiikka ja opetusmenetelmät ovat osallistavia. Osallisuus nähdään opiskelijoiden opintojen päätyttyä jatkumona, jota mahdollistetaan nivelvaihtoyöskentelyssä ohjaten ja tutustuen eri mahdollisuuksiin olla osana ja osallisena yhteiskuntaa.

Avainsanat	osallisuus, opiskelijan osallisuus, ammatillinen erityisopetus ja vaativa erityinen tuki
------------	--

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Hyvinvoinnin asiantuntija

ABSTRACT

Author	Outi Hyvärinen
Title	Practices Supporting Student Participation at Kiipula Vocational College
Year	2024
Language	Finnish
Pages	55 + 4 Appendices
Name of Supervisor	Virpi Välimaa

The purpose of this thesis was to find out the practices that support the participation of students preparing for a degree at the Kiipula Vocational College (TUVA), those preparing for working life and independent living (TELMA), and students with vocational undergraduate degrees. The aim of the thesis was to promote the participation and well-being of students with the help of the knowledge produced.

The main concepts of the thesis are inclusion and student involvement. Inclusion and the sense of inclusion are subjective experiences whose experience can only be objectively assessed. Inclusion theories describe inclusion in a linear fashion between non-participation and genuine inclusion. Student participation can be made possible in many ways by means of a personal study plan and participation methods enabled by demanding special support.

Seven teachers from Kiipula participated in the study and it was conducted with a thematic interview. The research method was qualitative, and the material was analyzed using inductive content analysis.

The analysis of the research data formed three main categories: student participation, inclusion as a part of pedagogy and inclusion as an enabler. According to the research results, participation and participation are often possible in Kiipula on the principle of partial participation, where each student gets to participate according to his or her own ability and desire. Students have a wide range of opportunities to influence their own studies, and pedagogy and teaching methods are inclusive. At the end of students' studies, inclusion is seen as a continuum that is made possible in joint phase work, guiding and exploring different opportunities to be a part of and a part of society.

Keywords	inclusion, student participation, vocational special education and demanding special support
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	10
3	OPINNÄYTETYÖN TEORIATAUSTA	11
3.1	Osallisuuden määrittelyä	11
3.1.1	Osallisuuden tasoja kuvaavia teorioita ja teoreetikkoja.....	12
3.1.2	Nuorten osallisuus tuoreen tiedon valossa	15
3.2	Opiskelijoiden hyvinvointi.....	16
3.3	Ammatillinen erityisopetus ja vaativa erityinen tuki	18
3.4	Sosiaalipedagoginen työote	20
3.5	Yhteistyö erityisopetuksessa sekä sen nivelvaiheissa	21
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	23
4.1	Kohderyhmä ja aineistonkeruu.....	23
4.2	Aineiston analyysi	24
4.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	25
5	TULOKSET	28
5.1	Opiskelijan osallisuus	28
5.1.1	Vaikuttamismahdollisuudet	29
5.1.2	Itsenäistyminen	32
5.2	Osallisuus osana pedagogiikkaa.....	32
5.2.1	Erityisopetuksen mahdollisuudet	33
5.2.2	Yhteistyö oppilaitoksessa	35
5.3	Osallisuus mahdollistajana.....	36
5.3.1	Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen.....	36
5.3.2	Tulevaisuorientaatiot	38
6	POHDINTA.....	40

6.1 Tutkimustulosten tarkastelu ja johtopäätökset	41
6.2 Jatkotutkimusehdotukset	46
LÄHTEET	47
LIITTEET	55

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Osallistumisen portaat (Arnstein, 1969 kuva Gretchel 2002,82).....	13
Kuvio 2. Lasten osallisuuden portaat. (Hart 1992 mukaillen Marjanen, Marttila ja Varsa 2013).	14
Kuvio 3. Osallisuuden tikapuut (Thomas, 2002).	15
Kuvio 4.Osallisuuden portaat, (Nuorisoseurat, 2022).	15
Kuvio 5. Koulun hyvinvointimalli. (Konu, 2002).	17
Kuvio 6. Vaativa erityinen tuki pätkinänkuoressa (Ameo 2018).	20
Kuvio 7. Opiskelijan osallisuus	29
Kuvio 8. Osallisuus osana pedagogiikkaa	33
Kuvio 9. Osallisuus mahdollistajana	36

LIITELUETTELO

LIITE 1. Haastattelurunko

LIITE 2. Saatekirje

LIITE 3. Aineistohallintasuunnitelma

LIITE 4. Sisällönanalyysi esimerkki

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen taustalla on THL:n käyttämä osallisuusindikaattori, jonka teoriataustaa ja kysymyksiä on hyödynnetty tiedonkeruun haastatteluvaiheessa (Leemann ja muut, 2021). Tässä tutkimuksessa tuodaan esiin Kiipulan opetushenkilökunnan käyttämiä tavallisia, osallisuutta edistäviä käytänteitä.

Osallisuus ja tunne osallisuudesta eivät ole itsestäänselvyyksiä. Kouluterveyskysely (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023) osoittaa, että 10 % ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista koki osallisuuden erittäin heikoksi.

Osallisuutta tukevia käytänteitä on paljon, mutta Stenvall (2018) kysyy, mitä osallisuus on erityisen ihmisen elämässä. Miten saamme kysyttyä mielipiteet ja näkökulmat, miten ja millä tavoin voi osallistaa ja kuka osallisuuden ja sen tason lopulta määrittää tai arvottaa?

Laki ammatillisesta koulutuksesta (L 11.8.2017/531) määrittää ammatillisten tutkintojen ja ammatillisten koulutusten tarkoituksen. Laissa määritellään myös, mitä tarkoittaa turvallinen opiskeluympäristö ja opiskelijan oikeudet ja velvollisuudet. Ammatilliseen koulutukseen voi osallistua peruskoulun suorittanut nuori tai jo aikuinen uudelleen kouluttautuja. Ammatilliseen koulutukseen haetaan yhteishaun tai joustavan haun kautta.

Hakala, Mietola & Teittinen (2013, s. 173) toteavat, että ammatillinen koulutus on aina ollut keskiössä kasvatettaessa nuorta osaksi kansalaisuutta ja yhteiskunnallisuutta. Osallisuuden merkitystä pidetään myös oleellisena keinona ehkäistä syrjäytymistä. Nuorisotakuu (L30.12.2014/1350) on myös yksi keino saada nuori osalliseksi yhteiskuntaan sillä se takaa alle 25-vuotiaille työttömäksi kirjautuneelle paikan koulutuksen tai työn pariin. Oppivelvollisuuden laajeneminen (L30.12.2020/1214) myös tukee ajatusta syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta, sillä laki velvoittaa alaikäistä osallistumaan opetukseen ja alaikäisen huoltajaa, sekä oppilaitosta antamaan opiskelijalle riittävää tukea opintojen etenemiseksi.

Yhteiskunnan määrittämät sekä oppilaitoksen käytänteet antavat viitteitä ja ohjeita nuoria sekä tavoitteita toimintaan osallisuuden edistämiseksi. Ryökkynen (2023) on tehnyt väitöskirjan, jolla on halunnut tuoda esiin opiskelijoiden näkemyksiä ja tarpeita sekä samalla osoittaa se miten merkityksellistä opettajan työ on. Hän kuvaa opettajia ja henkilöstöä opiskelijoiden yksilöllisten polkujen *sillanrakentajina* oppilaitoksessa, työelämässä ja muun elämän kanssa. On merkityksellistä saada ja antaa tunnustusta, riittävää, aitoa ohjausta sekä kohtaamisia. Jokainen meistä haluaa tulla nähdyksi ja kuulluksi ihmisenä, ei pelkästään suorituksina.

Kiipula on ollut pitkään juurruttamassa erityisopetuksen ja osallistavan opetuksen menetelmiä ja on ollut yhdessä muiden erityisoppilaitosten kanssa kehittämässä ammatillisen erityisopetuksen kenttää tarjoamaan opiskelijoille yksilöllisiä, esteettömiä ja inklusiivia ratkaisuja toteuttaa jatkuvan oppimisen näkökulmaa (Ameo, 2024 ; OKM 2024).

Kiipulan toiminnan tavoitteet, *heikommassa asemassa olevien tukeminen ja yhteiskuntaan osallistumisen mahdollistaminen*, ovat pysyneet samana sen historian alkuvaiheista lähtien (Kiipula, 2024).

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisia opiskelijoiden osallisuutta tukevia käytänteitä ja menetelmiä Kiipulan ammattiopistossa on käytössä. Tavoitteena on opinnäytetyössä tuotetun tiedon avulla edistää opiskelijoiden osallisuutta ja hyvinvointia. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030, Toimeenpanosuunnitelman (2021) yhtenä painopistealueena on kaikille mahdollisuus osallisuuteen, josta esimerkkinä on, että nuoret voivat toimia ja vaikuttaa toimintaympäristöissään ja heillä on mahdollisuus oppia ja kehittää itseään.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on: Millaiset käytänteet tukevat opiskelijan osallisuuden edistämistä Kiipulan ammattiopistossa?

3 OPINNÄYTETYÖN TEORIATAUSTA

Pääkäsitteitä tässä opinnäytetyössä ovat osallisuus, opiskelijoiden hyvinvointi, ammatillinen erityisopetus ja vaativa erityinen tuki.

Opinnäytetyö keskittyy opiskelijoiden osallisuutta tukeviin käytänteisiin ja osallisuusindikaattoriin (THL 2023; Terveysportti 2022; Leemann 2022) pohjalta nousseisiin käsitteisiin ja aiempiin teorioihin osallisuutta tarkasteltaessa. Opiskelijoiden hyvinvointia lähestytään oppilas- ja opiskelijahuoltolain (L30.12.2013/1287), sekä Allardtin (1976) hyvinvointiteorian kautta. Ammatillisessa erityisopetuksessa sekä vaativassa erityisessä tuessa lait ja opetushallitus määrittävät pitkälti toimintaa.

3.1 Osallisuuden määrittelyä

Suomen perustuslaki (L11.6.1999/731) määrittelee, että jokaisella on oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteisönsä ja elinympäristönsä kehitykseen. Kiilakoski ja Gretschel (2012) toteavat, että osallisuus ja sen eteen tehtävä työ on sekä sosiaalista että poliittista. Myös Nivala (2021) puhuu poliittisesta ja sosiaalisesta osallisuudesta. Lopulta osallisuus on sitä, että tulee kuulluksi, nähdyksi ja saa kokea kuuluvansa osaksi muita. Isola ja muut (2017) kiteyttävät, että osallisuuden edistäminen edistää myös yhdenvertaisuutta. Kokemus osallisuudesta on yksi perustarpeistamme. Osallisuus kehittyy sosiaalisessa kanssakäymisessä, jonka pohja luodaan jo lapsuudessa. Osallisuuden kokemus vahvistaa minäpystyvyyttä, jolloin myös toimijuus lisääntyy. Sosiaalisten suhteiden merkitys ja sosiaalisten suhteiden tukeminen ovat edellytykset osallisuudelle opiskelussa. (Rasku-Puttonen 2006, 113.)

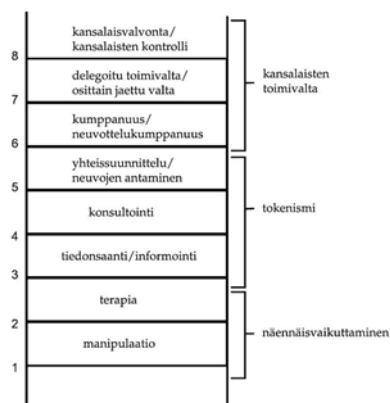
Jokainen alle 18 - vuotias määritellään lapseksi, jolloin osallisuutta tulee määritellä myös lasten oikeuksien näkökulmasta. Lasten oikeuksien sopimus on maailmanlaajuinen YK:n ihmisoikeussopimus, jonka on allekirjoittanut 196 maata. Lapsilla on oikeus muun muassa ilmaista omia mielipiteitä ja tulla kuulluksi itseään koskevissa asioissa. Lapsen erityistarpeet tulee huomioida ja sopimuksen mukaan lapsen tulee voida elää täysipainoista ja hyvää elämää. (LOS.)

Osallisuus voidaan nähdä kolmessa kontekstissa: henkilökohtaisessa elämässä, yhteisössä, jossa toimitaan sekä osallisuus yhteisenä jaettuna hyvänä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023, 4). Tässä opinnäytetyössä osallisuutta tarkastellaan yksilön, yhteisön sekä yhteisen hyvän näkökulmasta. Osallisuuden tunne on henkilökohtainen ja siksi sen tasoja on tärkeä ymmärtää, vaikka tässä tutkimuksessa ei opiskelijan osallisuuden henkilökohtaiselle tunteelle suoraan vastausta saadaakaan, sillä kokemus on aina subjektiivinen tunne, jota ei tarkasti voida ulkopuolelta määritellä. Tärkeää kuitenkin on ymmärtää, miten eri tavoin osallisuuden voi yksilö kokea tai olla kokematta.

3.1.1 Osallisuuden tasoja kuvaavia teorioita ja teoreetikkoja

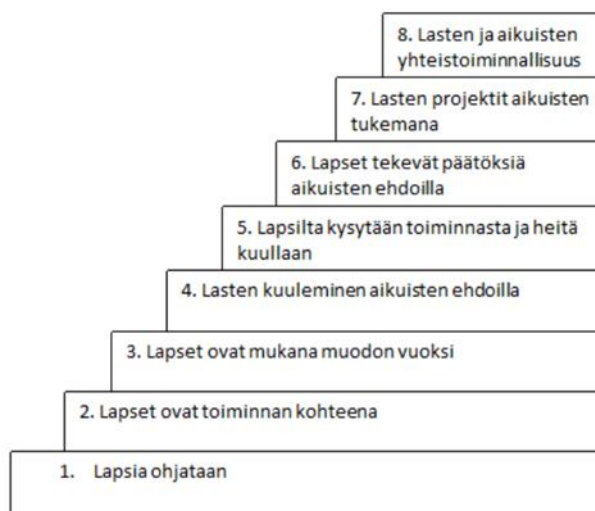
Osallisuutta voidaan kuvata osallisuuden ja osallistumisen eri tasoja ja ulottuvuuksia kuvaten. Osallisuus- ja osallistumistikkaita ovat kuvanneet merkityksellisesti Arnstein (1969), Hart (1992) ja Thomas (2002).

Arnsteinin (1969) osallisuuden portaiden (Kuvio 1) alimmat tasot kuvaavat asiakkaiden olevan manipulaation kohde, joille kerrotaan vain se mitä katsotaan tarpeelliseksi. Noustessa portailla ylöspäin, aletaan tietoa antaa etukäteen sitä suodattamatta, mutta vasta kuudennella portaalla koittaa kumppanuus ja seitsemännellä portaalla jaettu valta. Ylin Arnsteinin (1969) portaista kuvaa kansalaisten omaehtoista osallistumista.

Kuvio 1. Osallistumisen portaavat (Arnstein, 1969 kuva Gretchel 2002,82).

Hart (1992) on lasten osallisuutta ja lasten oikeuksiin ja vaikuttamismahdollisuuksiin perehtynyt tutkija. Hart pitää tärkeänä lapsen ääntä päätöksien teossa. Hart (1992) muokkasi esikuvansa Arnsteinin (1969) osallistumisen portaiden pohjalta omat, lapsen osallisuutta kuvaavat portaavat. Portaavat kuvaavat lapsen osallisuuden tasoja päätöksenteossa ja osallistumismahdollisuuksia yhteiskunnan eri toimintoihin. Portaavat etenevät lapsen osallistumisen asteen ollessa alimmalla portaalla mitätön ja kolmen ensimmäisen portaan kohdalla Hartin (1992) mukaan osallisuus ei vielä toteudu. Vasta lapsen noustessa ylöspäin portailla ja edeten kuulemisesta ja informoinnista aina todelliseen vaikuttamiseen ja jaettuun päätöksentekoon aikuisen kanssa, osallisuus toteutuu. (Kuvio 2.)

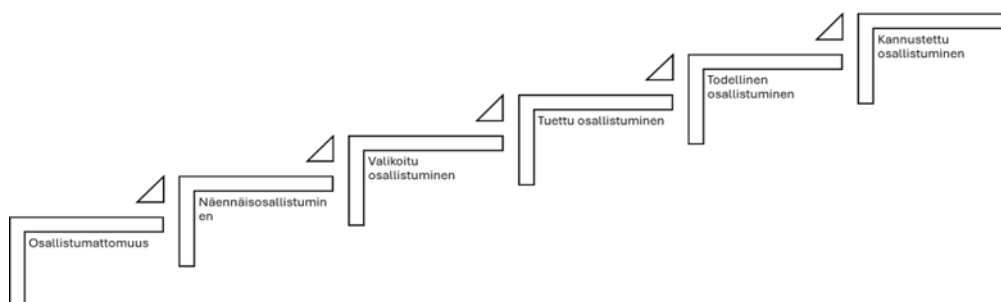
Kuvio 2. Lasten osallisuuden portaavat. (Hart 1992 mukaillen Marjanen, Marttila ja Varsa 2013).

Thomas (2002) määritteli omat osallisuuden tikapuut enemmän lapsen yksilöllisestä näkökulmasta lähtien. Osallisuutta Thomas kuvaa eri ulottuvuuksina, joissa lapsi tulee informoiduksi, kuulluksi, pääsee mukaan päätöksentekoon sekä pääsee osallistumaan ja vaikuttamaan. Sisältöulottuvuus liittyy lapsen päätöksentekomahdollisuuksiin ja toimintaan, jossa he ovat mukana. Aikaulottuvuudella tarkoitetaan sitä, että lapsella on mahdollisuus nyt ja tulevaisuudessa vaikuttaa itseä koskeviin suunnitelmiin sekä päätöksiin. Tilaulottuvuus antaa lapselle mahdollisuuden osallistua ja toimia erilaisissa toimintaympäristöissä. Rooliulottuvuus tuo esiin lapsen roolin tärkeyden osallisuudessa. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Osallisuuden tikapuut (Thomas, 2002).

Tässä opinnäytetyössä tutkimuksen haastatteluissa hyödynnettiin Nuorisoseuran (2022) osallisuuden portaita, jotka ovat muodostuneet Arnsteinin (1969) sekä Hartin (1992) osallisuuden mallien pohjalta. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Osallisuuden portaat, (Nuorisoseurat, 2022).

3.1.2 Nuorten osallisuus tuoreen tiedon valossa

Valtakunnallisia julkaisuja, kyselytutkimuksia, selvityksiä ja strategioita tehdään säännöllisesti. Niiden avulla saadaan ajantasaista tietoa osallisuudesta ja pyritään edistämään osallisuutta sekä toteuttamaan osallisuutta hyödyttäviä käytänteitä.

Kouluterveyskysely, Nuorisobarometri, Kansallinen lapsistrategia, sekä Osallisuuden edistäjän opas ovat esimerkkejä työkaluista, joita on käytössä valtakunnallisesti nuorten osallisuuden edistämiseksi. (Kehittämiskeskus Opinkirjo, 2023.)

Kouluterveyskyselyssä (2023), keskeisenä tuloksena oli nuorten yksinäisyyden kokemus. Osallisuuden kokemusta kouluterveyskysely tarkasteli väittämän erittäin heikko osallisuuden kokemus -pohjalta. Nuorisobarometri on 15–29 vuotiaiden nuorten arvoja ja asenteita kuvaava, vuosittain julkaistava mittari, joka ilmestyy joka vuosi eri teemalla. Vuonna 2013 teemana oli nuorten osallisuus ja vaikuttaminen. Vaikuttamiskeinoina barometrissä nousi esiin palautteen antaminen, aloitteiden allekirjoittaminen sekä vaikuttaminen ostopäätöksen kautta. Tärkein motivaattori vaikuttamiselle oli mahdollisuus edistää omaa tai yhteistä hyvää. Esiin nousi myös sosiaalisuuden ja hauskuuden merkitys. Osallistuminen saattoi jäädä toteutumatta, jos ei pyydetty tai kannustettu tulemaan mukaan toimintaan. (OKM, 2024, 2013.)

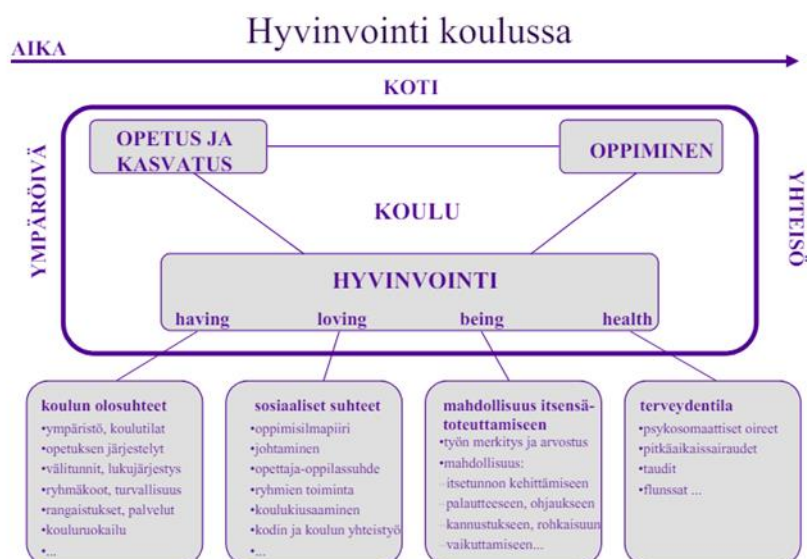
3.2 Opiskelijoiden hyvinvointi

Oppilas- ja opiskeluhuoltolain (L30.12.2013/1287) tarkoitus on pitää huolta opiskelijoiden hyvinvoinnista. Hyvinvointia edistetään oppilaitosarjessa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki huolehtii, että opiskelijoiden oppiminen, terveys, hyvinvointi ja osallisuus toteutuvat ja niiden toteutumista edistetään ja ongelmien syntyä ennaltaehkäistään. Opiskeluhuoltotyö, sen tehtävä ja tavoitteet, kuuluvat kaikille oppilaitoksen arjessa toimiville työntekijöille, jotka kohtaavat opiskelijoita koulussa ja työpaikoilla. Yhteisöllinen opiskeluhuolto edistää opiskelijoiden hyvinvointia vaikuttaen oppimisilmapiiriin, turvalliseen opiskeluympäristöön ja jaettuun oppimisen iloon.

Osallisuuden edistäminen on hyvinvointityön ydintä. Osallisuus on yksi perustarpeistamme, joista Allardt (1976) ja Maslow (1943) jo 40-luvulla esittivät omat teoriasiansa. (Kiilakoski & Gretscher, 2012, 6; Martela, 2022.) Allardtin (1976, 32–49)

kolmiosainen hyvinvointiteoria koostuu ihmisellä jokapäiväisessä elämässään käytettävissä olevista resursseista ja tyytyväisyydestä elämään (having), tärkeistä ihmissuhteista (loving) ja itsensä toteuttamisen sekä merkityksellisyyden kokemuksista (being). Martela (2022) tuo artikkelissaan esiin päivitetyn version Allardtin teoriasta ja on lisännyt siihen vielä yhden komponentin (doing), joka tarkoittaa ihmisen vaikutusmahdollisuuksia ja toimimista aktiivisena yhteisöissään. Kiilakoski ja Gretchel (2012, 7) miettivät, voisiko Allardtin teoriassa olla sanat: having, loving, being ja participating, jossa viimeinen viittaa osallisuutta. Oppilaiden hyvinvoinnista koulussa on Allardtin (1976) hyvinvointiteoriaan viitaten väitellyt Konu (2002), jonka pohjalta rakentui koulun hyvinvointimalli. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Koulun hyvinvointimalli. (Konu, 2002).

Konu (2002) on yhdistänyt sosiologian, psykologian, terveystieteiden teorioita rakentaessaan mallia hyvinvoinnista koulussa. Hyvinvointi on koulun näkökulmasta monisäikeinen kokonaisuus, johon vaikuttavat koulun olosuhteet, sosiaaliset suhteet, se onko opiskelijalla mahdollisuus toteuttaa itseään ja millainen terveydentila opiskelijalla on. Opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavat siis kiistatta myös ihmiset, joiden kanssa opiskelija on oppilaitosarjessa tekemisissä.

Opettajan ja opiskelijan välinen vuorovaikutus sekä muiden oppilaitoksessa toimivien työntekijöiden yhteistyö opiskelijoiden kanssa on merkityksellinen opiskelijan hyvinvoinnin näkökulmasta. Sanna Ryökkynen (2023) on väitellyt ammatillisten opiskelijoiden käsityksistä erityisestä tuesta opiskelussaan. Ryökkynen nosti tärkeimmäksi opiskelijoita tukevaksi ja osallisuutta vahvistavaksi tekijäksi ymmärtävän, tukevan ja ohjausta tarjoavan opetus- ja ohjaushenkilöstön. Väitöskirjassa myös korostui opiskelijoiden oma sekä yhteisöllinen merkitys olla ja kasvaa sekä löytää oma polkunsä. Opiskelijat tarvitsevat vahvistusta ja tunnetta siitä, että he kelpaavat. Ryökkynen (2023) käytti väitöskirjassaan Biestan (2020) määrittelemiä kolmea ulottuvuutta hyvän koulutuksen edellytyksistä, jotka ovat pätevytyminen, opiskelijoiden mahdollisuus kasvuun ja kehitykseen ja sosiaalinen ulottuvuus.

3.3 Ammatillinen erityisopetus ja vaativa erityinen tuki

Ammatillisen erityisopetuksen tarkoitus on antaa yhdenvertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulutukseen tasa-arvoisesti, opiskelijan erityisen tuen tarpeet huomioiden. Opiskelu erityisen tuen piirissä on yksilöllisesti rakennettu ja suunniteltu. Opetuksessa otetaan huomioon tulevaisuusorientoituneesti opiskelijan tarpeet ja oppimisen edellytykset, sekä huomioidaan opiskelijan yksilölliset tavat oppia. Oppimisympäristöt ovat vaihtelevia ja työelämäyhteistyötä hyödyntäviä. Opetus voidaan nähdä osana opiskelijan kokonaisvaltaista kuntoutusta. Opetuksessa huomioidaan opiskelijan hyvinvointi niin fyysisesti, sosiaalisesti kuin psyykkisesti. (L 11.8.2017/531.)

Erityisen tuen järjestäminen kuuluu koko ammatillisen koulutuksen kentälle mutta vaativa erityinen tuki on keskitettyä. Suomessa on viisi ammatillista erityisoppilaitosta ja lisäksi kuusi ammattioppilaitosta järjestää vaativaa erityistä tukea rajoitusti. (Opintopolku, 2024.) Vuonna 2022 ammatillista erityisopetusta sai Suomessa yhteensä 33243 opiskelijaa (Vipunen, 2022).

Erityisen tuen oppimisympäristöissä voi suorittaa tutkintoon valmentavia- (TUVA), sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavia koulutuksia (TELMA) ja tutkintotavoitteisia osa- tai perustutkintoja. Perustutkinnot ovat laajuudeltaan 180 osamispistettä ja opiskelut kestävät noin kolme vuotta. Osa-tutkinto on laajuudeltaan pienempi. TUVA- koulutus kestää yhden lukuvuoden, mutta yksittäisissä tapauksissa opiskelija voi suorittaa TUVA:ssa oppivelvollisuuden, mikäli se on opiskelijan edun mukaista. TELMA- koulutuksessa suoritetaan oppivelvollisuus eli koulutus kestää yksilöllisesti lukukauden päätökseen saakka, kunnes opiskelija on täysi-ikäinen. TELMA- koulutukseen hyväksytään vain vaativaa erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita. (OPH, 2024; Jahnukainen ja Helander 2024, 379.)

Vaativa erityinen tuki tarkoittaa sitä, että opiskelijalla on huomattavia oppimisen vaikeuksia, hänellä on jokin sairaus, diagnoosi tai vamma, joka estää opiskelun yleisen tuen piirissä. Usein vaativan erityisen tuen opiskelija on ollut jo peruskoulussa erityisen tai vaativan erityisen tuen piirissä, joskus ihminen saattaa esimerkiksi vammautua onnettomuudessa, jolloin tarvitsee opiskeluun vaativaa erityistä tukea. (L 11.8.2017/531.) Sandberg (2021, 50) tuo myös esiin, että vaativaa erityistä tukea tarvitseva opiskelija tarvitsee moniammatillista ja pitkäkestoista tukea ja opiskelijalla on usein myös kuntoutusta tai terapiaa. Opiskelijalla voi myös olla erikoissairaanhoidon tarvetta ja usein etenkin TELMA- koulutuksessa opiskelija tarvitsee henkilökohtaisen avustajan tukea selviytyäkseen koulupäivistä. Kuviosta 6 näkyy vaativan erityisen prosessi pähkinäkuoressa tiivistettynä.

-
- 1 Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS)
  - 2 Pienryhmät opiskelussa
  - 3 oppimista tukevat opiskelu ympäristöt
  - 4 Oppiminen tekemällä ja työssä
  - 5 Yksilöohjausta oppimisen eri vaiheisiin
  - 6 Tukea keskittymiseen ja asioiden sisäistämiseen
  - 7 Ohjausta työllistymisen polun etsimiseen

Kuvio 6. Vaativa erityinen tuki pähkinänkuoressa (Ameo 2018).

Oppivelvollisuuden laajeneminen toisen asteen koulutukseen ja 18 ikävuoteen saakka 2020 (L 30.12.2020/1214) toi muutoksia myös erityisen ja vaativan erityisen tuen järjestämiseen. Muutokset ovat vaikuttaneet peruskoulusta siirtymisen nivelvaiheeseen toisen asteen opintoihin, sekä tuoneet velvoitteita yhä tiiviimästä yhteistyöstä opiskelu huollon kanssa. Nivelvaihteyöskentelyn merkitys niin ikään on tiivistynyt. Ohjausvelvoite on lisääntynyt ja Jahnukainen ja Helander (2024) puhuvatkin siirtymäsuunnittelusta, joka on tullut heille esiin myös kansainvälisissä tutkimuksissa. Hyvin onnistuneissa siirtymissä on esimerkiksi mahdollisuus kokeilla eri koulutusaloja ja – ympäristöjä, sekä tukea opiskelijan sosiaalisia taitoja sekä valmiuksia tehdä itsenäisiä päätöksiä. Siirtymistä käytetään myös termiä silloittaminen, joka tarkoittaa sitä, että nivelvaiheen eli siirtymän seuranta ja tuki ovat riittävän pitkäkestoisia ja jossa monialaisen yhteistyön merkitys korostuu (Jahnukainen ja Helander, 2024, 375–384.)

3.4 Sosiaalipedagoginen työote

Koulu on sosiaalinen ympäristö, jossa pedagogiikka kietoutuu voimakkaasti erilaisiin sosiaalisiin ja osallistaviin hetkiin ja käytänteisiin. Opiskelijan täytyy saada olla myös mukana omaa koulupolkua koskeissa asioissa, niiden suunnittelussa ja arvioinnissa. Vuorovaikutus ja kohtaaminen lisäävät osallisuutta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023; Opetushallitus, 2023.)

Hämäläinen (2008, 1) on tutkinut nuorten osallisuutta sosiaalipedagogisin silmälasein, jossa tarkoitus on ollut tuottaa sosiaaliin tarpeisiin pohjautuvaa pedagogiikkaa. Hän sanoittaa nuorten osallisuuden edistämisen tarpeen tulevaisuusnäkökulman kautta, jossa nuorten vahvuudet nähdään ja niitä vahvistetaan. Hän pohtii nuorten osallisuuden käsitettä ja haluaa täsmentää, mistä nuori on osallinen, kun hän kokee itsensä osalliseksi. Hämäläinen käy läpi sosiaalipedagogiikan kuulumista nuorten osallisuuden kontekstiin ja toteaa sen kuuluvan siihen perustavalla tavalla. Sosiaalipedagogisella työotteella on tarkoitus vahvistaa ihmisen toimijuutta, elämänhallintaa. Opiskelija nähdään tässä ajatustavassa oman elämänsä ja opiskelunsa subjektina, ei vain opetuksen kasvottomana vastaanottajana. Ihminen pääsee osallistumaan oman toimintakykynsä mukaan yhdenvertaisesti kouluarjen eri toimintoihin. (Nivala & Ryyänen, 2019.)

Osallisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja kohtaamiseen liittyvä ammattitaito tulee kiinnittää entistä tietoisemmin osaksi ammattitaitojen sisältöjä ja ammatti-identiteettejä esimerkiksi koulutuksen kautta (Lahtinen 2018).

3.5 Yhteistyö erityisopetuksessa sekä sen nivelvaiheissa

Ohjaus liittyy keskeisesti yhteistyöhön opiskelijan kanssa. Yhteistyö oppilaitoksen eri toimijoiden välillä sekä sen ulkopuolisen verkoston kanssa on korvaamatonta. Tärkeä yhteistyökumppani erityisopetuksessa toisella asteella on opinto-ohjaaja, jonka kanssa opiskelija voi pohtia koulutusalan sopivuutta, miettiä tulevaisuuden jatko-opintoja sekä saada tärkeää tietoa opintoihin liittyen. Yhteistyötä tehdään tarvittaessa opiskeluhuollon kanssa (Björn, Savolainen & Jahnukainen, 2017; 47,53, 58). Yhteistyö on monialaista, kun se käsittää eri asiantuntijoiden osaamista opiskelijoiden kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa. Hyvin toimiessaan yhteistyö vaatii laadukasta johtamista, suunnitelmallisuutta sekä kulttuuri, jossa tavoitellaan yhteistä hyvää, opiskelijan etua. (Nykänen, Risku & Puukari, 2017, 310.)

Nivelvaihe opiskelijan valmistuessa opinnoista on tärkeä elämänvaihe, jossa voidaan toimia mahdollistajana osallisuuden näkökulmasta. Vastaajat kokivat, että

on tärkeä tehdä ajoissa yhteistyötä opiskelijan kanssa toimivan verkoston kanssa. On myös tärkeä ajoissa harjoitella itsenäistymistä, ja saada kokonaiskuvaa opiskelijan tulevaisuudesta realistisesti. OPH:n (2017) Sujuvuutta siirtymiin- raportti kuvaa siirtymävaihetta opintojen päättyessä riskinä syrjäytymiselle. Onnistunut siirtymä vaatii Autismiliiton Askel aikuisuuteen- projektin (2022) mukaan yhteistyötä opiskelijan sekä huoltajien kanssa, opiskelijan kuuntelemista, suunnittelua ajoissa ja yksilöllisesti, tarvittavien palveluiden oikea-aikaista organisointia, realistisuutta tavoitteiden ja tuen tarpeen suhteessa, ammatillisuutta, tietoa ja ymmärrystä sekä laajaa yhteistyötä. Myös Turunen (2019) toteaa siirtymiin liittyvän paljon odotuksia sekä mahdollisuuksia, joissa tärkeää on oikea-aikaisuus sekä monitoimijuus. Hän kirjoittaa, että kasvatukselliset siirtymävaiheet ovat keskiössä elinikäisen oppimisen näkökulmasta. Nykänen ja muut (2017, 312) toteavat, että opiskelijoiden ohjauksen kannalta on tärkeää, että opiskelupolut ovat alueellisesti yhteisesti linjattuja, jotka helpottavat nivelvaihetta esimerkiksi sen tiedonsiirtovaiheessa.

Kiipulassa yhteistyötoimijoita opiskelijan kanssa on opettajan lisäksi luokassa toimivat ohjaajat, avustajat, sekä työhönvalmentajat. TUVA- ryhmissä toimii opettajan työparina ohjaaja sekä tarvittaessa opiskelijalla saattaa olla avustajatarpeita. TELMA- ryhmässä on usein jokaisella opiskelijalla henkilökohtainen avustaja. Perustutkinnoissa toimii opettajan kanssa yhteistyössä työhönvalmentaja sekä työelämäyhteistyössä työpaikkaohjaajat. Näiden toimijoiden lisäksi Kiipulassa toimii opinto-ohjaaja, päättövaiheen työhönvalmentaja, sekä usein opiskelijalla on yksilöllisiä palveluita esimerkiksi kehitysvammapalveluista ja sosiaalihuollosta.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, joka on toteutettu Kiipulan ammattiopiston opettajia haastatteleamalla keväällä 2024. Aineiston analysointi on tehty kesäkuun 2024 aikana ja tutkimusraportti on kirjoitettu heinäkuun ja elokuun aikana, jonka jälkeen se on viimeistelty syksyn kuluessa valmiiksi.

4.1 Kohderyhmä ja aineistonkeruu

Kohderyhmänä tutkimuksessa olivat Kiipulan ammattiopistossa toimivat opettajat Lahden toimipaikoilla. Haastatteluun kutsuttiin opettajia perustutkinnoista, tutkintoon valmentavista, sekä työelämään ja itsenäiseen elämään valmentavista koulutuksista. Kohderyhmä oli rajattu ja harkittu, jotta se olisi sopivan kattava, sekä osallisuuden tematiikkaa ymmärtävä. Kohderyhmä liittyy perustavalla tavalla opiskelijoiden osallisuuden edistämiseen ja sen ylläpitämiseen (Kananen, 2015, 145).

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisesti, puolistrukturoituna teemahaastatteluna, jossa kerättiin tutkimuskysymykselle vastauksia eri teemojen avulla. Teemahaastattelussa on tärkeä etukäteen miettiä, miten teemat ohjaavat ja tukevat haastattelua. Kvalitatiivisesta tutkimuksesta käytetään myös laadullisen tutkimuksen termiä. Laadullinen tutkimus on kuvailevaa, kokemuspohjaista tulkintaa. Ihmiset kokevat asiat eri tavoin. Tutkittavan kokemukset, motivaatio ja ymmärrys tutkitusta aiheesta määrittää suuresti tutkimuksen analysointivaihetta ja analysoinnista nousseita johtopäätöksiä. Laadullista tutkimusta tehdessä on ymmärrettävä, missä kontekstissa, miten ja miksi tutkittava teema on tärkeä siihen osallistuville. Laadullinen tutkimusote ja sen sisällön ymmärrys, vaati tutkijan ja tutkittavan välille vuorovaikutusta, jossa toteutuu vuoropuhelun ja dialogisuuden riittävä taso. (Puusa 2020, 113; Vilka, 2021, 17–20.)

Aineistoa kerättiin niin paljon, että opinnäytetyölle asetettuun tutkimuskysymykseen saatiin vastaus. Kananen (2015, 128) puhuu aineiston keruun syklistä, jossa

ei ennalta tiedetä, kuinka paljon aineistoa tarvitaan. Aineiston keruun kanssa säävutetaan *saturoituminen*, kun aineistoa nähdään olevan riittävästi. Vilkka (2021, 21) kirjoittaa, että tutkimuksen ymmärrys tapahtuu hermeneuttisessa kehässä, joka tarkoittaa sitä, että tutkimusaineistoa analysoidaan niin pitkään, kunnes tulokset jakautuvat merkityksiksi.

Tutkimuslupa haettiin Kiipulan ammattiopiston rehtori Jukka Kujalalta. Tutkimuslupahakemuksen liitteeksi laitettiin opinnäytetyösuunnitelma, haastattelurunko (LIITE 1) sekä haastattelun saatekirje (LIITE 2). Kun tutkimuslupa oli saatu, aloitettiin haastatteluun kutsuminen ja haastatteluiden aikataulutus. Kutsut haastatteluihin tutkimuksen tekijä lähetti sähköpostitse ja ajankohdat sovittiin haastatteluiden kanssa puhelimitse. Sähköpostiosoitteet olivat saatavissa valmiina sähköpostin ollessa samassa organisaatiossa, jossa tutkimuksen tekijä itse työskentelee. Haastattelut tehtiin maaliskuussa ja huhtikuussa 2024. Tavoitteena oli saada vähintään neljä haastattelua, jotta aineistoa tulee riittävästi (Kananen 2015, 144). Haastatteluista oli viisi ja haastateltavia yhteensä seitsemän. Haastatteluista kaksi oli parihaastatteluista. Haastateltavat saivat päättää, osallistuuko yksin vai pareittain haastatteluun. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin. Haastatteluista kaksi tehtiin kasvokkain ja viisi osallistui haastatteluun Kiipulan Microsoft Teams-sovelluksen välityksellä. Haastattelut tallennettiin Microsoft Teams-sovelluksen äänitysominaisuutta hyödyntäen tietoturvallisesti. Äänitteet tallennettiin tietokoneelle salasanan taakse aineiston analysoinnin ajaksi.

4.2 Aineiston analyysi

Tämä tutkimus analysoitiin induktiivisen, eli aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä edeten käytännöstä teoriaan. Aineisto litteroitiin eli kirjoitettiin sanasta sanaan tarkaksi tekstiksi Word -ohjelmaa käyttäen digitaaliseksi asiakirjaksi. Aineisto tiivistettiin, pelkistettiin ja yhdistettiin kokonaisuuksiksi, jotka muodostuivat aineiston analysoinnin loppuvaiheessa. (Kananen 2015, 129–131 ja Vilkka 2021, 20, 159.) Aineisto analysoitiin aineiston luokittelun avulla, näin muodostui

käsitteitä, joiden pohjalta muodostui aineistoa vastaava teema. Aineisto siis ryhmiteltiin ja pelkistettiin aineistosta nousseiden teemojen pohjalta. Lopuksi muodostui kolme pääteemaa. Aineistoa siis ikään kuin koodattiin palaten tutkimuskysymyksen äärelle ja luokiteltiin samaa tarkoittavat asiat omiin ryhmiin. Puhutaan myös aineiston koodauksesta ja segmentoinnista, kun aineistoa lähdetään analysoimaan. Alkuperäisilmaisuista nousee esiin ydinsisältöjä ja merkityksiä. Ydinsisällöt eli pelkistykset muodostavat kokonaisuuksia, joista muodostuu aineiston alakategorioita. Alakategoriat muodostavat sen jälkeen pääkategorioita. (Kananen 2017,132–143; Vilka 2021.)

Tutkimuksen analysointi aloitettiin jo haastatteluvaiheessa, mutta konkreettisesti se alkoi litteroinnista, jossa tekstiä syntyi yhteensä 30 sivua. Tutkimuksen pääteema, opiskelijoiden osallisuutta tukevat käytänteet löytyi tutkimuskysymyksen ja aineiston kanssa vuorovaikutuksessa. Tutkimuksen kannalta oleellisten alkuperäisilmausujen jälkeen alkoi pelkistämismenettely. Alkuperäisilmausujen pelkistämisen jälkeen hahmottuivat tutkimuksen alakategoriat edeten yläkategorioiksi, ja lopulta aineisto tiivistyi kolmeen pääkategoriaan. Pääkategoriat ovat opiskelijan osallisuus, osallisuus osana pedagogiikkaa ja osallisuus mahdollistajana. Esimerkiksi sisällönanalyysistä on kuvattuna liitteessä 4.

4.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyyttä tarkasteltaessa on tässä tutkimuksessa relevanttia perustella tutkijan omaa roolia kohdeorganisaatiossa, johon tutkimus on tehty. Tutkijan valitessa kohdetta tutkimukselle on tämä pitänyt tärkeänä tuottaa tietoa, jolla on aidosti merkitystä ja joka on tutkijalle läsnä oleva teema arjen työssä vaativan erityisen tuen opiskelijoiden parissa. Kiipulassa osa opiskelijoista on haavoittuvassa asemassa, ja he tarvitsevat erityistä tukea ja suojelua. He eivät välttämättä kykene antamaan omaa suostumustaan tutkimukselle, ja he eivät välttämättä ymmärrä lainkaan mistä on kysymys. Siksi tässä tutkimuksessa on perustellusti kuultu opettajia, jotka pystyvät sanoittamaan asioita omasta tahdostaan ja joilla on valtava

tieto ja taito opiskelijoiden osallisuutta edistävästä tekijöistä. Eettisesti tarkasteltaessa tutkijan toimiessa itsekin opettajana kohdeorganisaatiossa, on tutkimuksen haastatteluvaiheessa ollut tärkeää pysyä haastattelijan roolissa, jolloin opettajat ovat voineet tuoda omia ajatuksiaan haastatteluun sen perustuessa vapaaehtoisuuteen, tietoiseen suostumukseen ja samanarvoisuuteen tutkimukseen osallistuvien kesken. Tutkimukseen osallistuvien yksityisyyttä ja itsemääräämisoikeutta on suojattu ja sen vuoksi tarkentavia opetusaloja ei esimerkiksi tässä tutkimuksessa ole tuotu julki. Tutkimuksen anonymiteetti on huomioitu myös sen aineiston säilyttämisen ajaksi. Aineisto on säilytetty salasanan takana olevassa tiedostossa, johon ei kenellekään ulkopuolisella ole pääsyä. Aineisto hävitetään, kun tutkimus on valmis. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 213–219.)

Tutkimuslupa anottiin Kiipulan rehtori Jukka Kujalalta. Opettajille lähetettiin saatekirje, jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ja tavoite. Opettaja sai itse päättää, osallistuuko vai kieltäytyykö hän tutkimuksesta. Saatekirjeeseen liitettiin tutkimushaastattelupyyntö. Haastattelun kohderyhmä edusti eri alojen opettajia. Näin yhdenvertaisuus toteutui, kun otanta oli moniääninen. Tutkimustulokset on julkaistu siten, että ketään tutkimukseen osallistunutta ei voida tunnistaa. Opinnäytetyön prosessin aikana noudatettiin hyvän tieteellisen käytännön perusperiaatteita, jotka ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Luotettavuuden arviointi alkoi tutkimuskysymyksen ja -menetelmien arvioinnista, päättyen aineiston tarkastelun kautta tulosten arviointiin. (TENK 2023, 12 & Kananen 2017, 174–175 & Vilkkä 2021, 226.)

Luotettavuutta on arvioitu koko tutkimusprosessin ajan. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus perustuu siihen, miten uskottavia, siirrettävissä olevia, vahvistettavia ja riippuvia sen tulokset ovat. Kvalitatiivista tutkimusta tehdessä yksin, täytyy huomioida, ettei tutkija sokaistu ja tee virhepäätelmiä. Tässä tutkimuksessa analyttinen täsmällisyys, tutkimusaineiston otos jäi niukaksi, joka toi omat haasteensa tutkimuksen analysointiprosessissa. Analysointiin palattiin ohjauskeskuste-

lun jälkeen ja tutkimustulokset on pyritty esittämään niin selkeästi kuin mahdollista. Johtopäätökset ja tutkimustulokset ovat aineistosta pystytty perustelemaan eikä luotettavuus siltä osin ole kärsinyt. Uskottavuutta on kuvattu tutkimuksen tuloksissa taulukoiden avulla. Tutkimuksen tulokset ovat hyödynnettävissä ja siirrettävissä Kiipulan eri toimipisteille sekä yleisesti osallisuuden tutkimuksen kentälle etenkin erityisen tuen kontekstissa. Tutkimus on vahvistettavissa sen teoriapohjan, tuloksien ja johtopäätösten toimivassa synergiassa. Tutkimuksen riippuvuus tarkoittaa, että se on tehty annettujen ohjeiden ja periaatteiden mukaisesti. Tämä tutkimus on tehty Vaasan ammattikorkeakoulun antamien tieteellisen ohjeiden mukaisesti, kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän tutkimusmetodiohjeita hyödyntäen, sekä opinnäytetyöohjaajan ohjauksessa koko tutkimusprosessin ajan. (Kankunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 197–200.)

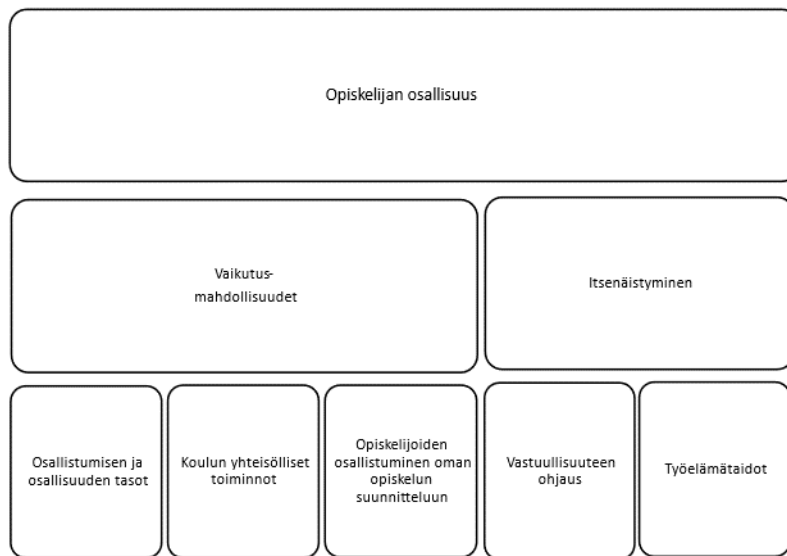
5 TULOKSET

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin, millaiset käytänteet tukevat opiskelijan osallisuuden edistämistä Kiipulan ammattiopistossa. Pääkategorioiksi muodostui kolme opiskelijan osallisuuden ulottuvuutta. Ne ovat opiskelijan osallisuus, osallisuus osana pedagogiikkaa ja osallisuus mahdollistajana. Pääkategoriat tukevat tutkimuskysymystä, jossa kysyttiin, millaiset käytänteet tukevat opiskelijan osallisuuden edistämistä Kiipulan ammattiopistossa.

5.1 Opiskelijan osallisuus

Ensimmäiseksi pääkategoriaksi muodostui opiskelijan osallisuus. Yläkategorioiksi muodostui vaikutusmahdollisuudet ja itsenäistyminen. Alakategoriat ovat osallistumisen ja osallisuuden tasot, koulun yhteisölliset toiminnot, opiskelijoiden osallistuminen oman opiskelun suunnitteluun, vastuulliseen ohjaus, sekä työelämätaidot. (Kuvio 7.)

Haastatteluista nousi esiin, että opiskelijoilla on vaikutusmahdollisuuksia omaan opiskeluun liittyen, sekä osallistumismahdollisuuksia eri koulun toimintoihin sekä ympäristöihin ja opiskelijoiden tuen tarpeet huomioidaan. Monet haastatelluista myös toivat vastauksissaan esiin opiskelijoiden osallisuuden merkityksen työelämässä opiskelujen jälkeen.

Kuvio 7. Opiskelijan osallisuus

5.1.1 Vaikuttamismahdollisuudet

Vaikuttamismahdollisuuksia ja niihin ohjaamista haastatellut pitivät tärkeänä osallisuutta edistävinä tekijöinä. Vaikuttaminen on Kiipulassa yksilöllistä. Osallistua saa ja siihen tuetaan, mutta osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen.

Osallistumisen ja osallisuuden tasot, alakategorioista ensimmäinen, kuvaa osallistumisen ja osallisuuden yksilöllisyyttä. Haastatelluista moni pohti osallisuuden ja osallistumisen perimmäisiä tarkoituksia ja vastauksissa nousi esiin se, miten hankala on määrittää opiskelijoita jollekin tietylle tasolle, sillä jokainen on yksilö. Opiskelijoita nähtiin jokaisella osallisuuden ja osallistumisen tasolla, mutta vastaajien yhteinen pyrkimys oli, että opiskelijat kokisivat osallisuutta opinnoissaan Kiipulassa.

Eräs haastatelluista toi esiin osittaisen osallistumisen periaatteen, jossa opiskelijalta ei vaadita täyttää osallistumista, vaan hän tekee sen mihin opiskelija toimintakykynsä sekä vaadittavan tuen avulla pystyy. Opiskelijoiden mukana olemista vahvistetaan yksilöllisesti.

Osallistumiseen vaikuttaa myös opiskelijan oma luonne ja persoona. Joku innostuu helposti kaikesta ja osallistuu mielellään, kun taas toinen jää herkästi pois ja kokee esimerkiksi ahdistusta. Osallistuminen on myös monilla opiskelijoilla valikoivaa osallistumista.

”Aika semmoista sanotaanko, että avustettuna osallistumista ja avustettuna päätöksentekoa ja avustettuna vaihtoehtojen miettimistä niin tää kaiken kaikkiaan on.”

”Kyllähän meidän opetus ja - toteutussuunnitelmankin lähtökohta on se ja tavoite, että tavallaan jokaisen näiden meidän opiskelijan oppimista tuetaan niin, että heidän osallistumismahdollisuutensa toteutuu ja vahvistuu.”

Koulun yhteisölliset toiminnot, alakategorioista toinen, kuvaa koulun arjessa tapahtuvaa oppilaitostasoista yhteisöllistä ja osallistavaa toimintaa. Haastatteluissa nousi esiin opiskelijakunnan toiminta. Opiskelijakuntatoiminta nähtiin yhteisöllisyyttä ja osallisuutta vahvistavana, sekä mielekkäänä toimintana opiskelijoille. Opiskelijakunnassa kaikkien koulutusalojen on mahdollisuus olla mukana ja toiminta nähdään tasavertaisena, jossa kaikkien ajatukset ja ideat huomioidaan.

Yhteisöllisyyttä kaivattiin myös lisää, vaikka todettiin että toimipaikka on iso ja käytännön toteutus voi olla vaikeaa. Haastatellut pohtivat lisäksi tasavertaisuuden merkitystä ja siihen pyrkimystä. Tärkeänä nähtiin, että osallisuuden kokemus saavutettaisi koko Kiipulan yhteisössä. Ukko Pekka- kahvila koettiin kivana ja opiskelijoita yhdistävänä oppimis- sekä vapaa-ajan oppilaitosympäristönä, jossa eri opiskelijat kohtaavat ja harjoittelevat erilaisia taitoja.

”Mä näen, että tän Kiipulan tärkein tehtävä on varmaan just se, että mahdollistaa se osallistuminen kaikille nuorille ja sitä kautta osallisuuden.”

”Tasavertainen mahdollisuus olla osa tätä yhteisöä niin musta sekin on semmoinen iso asia.”

”Kaikki kokee, että he on osa tätä kouluyhteisöä.”

”Vaikka edes kuukausittain joku pieni hetki.”

Opiskelijoiden osallistuminen oman opiskelun suunnitteluun on alakategorioista kolmas. Haastatteluiden mukaan opiskelijoiden osallisuutta omaan opiskeluun, jossa opiskelija nähdään aktiivisena toimijana ja oppijana, tuetaan monella tapaa. Haastatelluista moni toi esiin, että opiskelijoiden kanssa keskustellaan paljon opinnoista ja opiskelijoilla on mahdollisuus vaikuttaa opintojen etenemiseen, esimerkiksi usein käytävien HOKS-keskustelujen kautta. Opiskelijoita myös tuetaan erilaisiin koulun toimintoihin osallistumiseen, mutta lopulta opiskelija myös itse osaltaan vaikuttaa siihen, haluaako hän osallistua vai ei, ketään ei voi pakottaa.

”Kyllä me kannustetaan kaikenlaiseen osallistumiseen.”

”Tulee se osallisuuden tunne, että mä oon niinku tässä mukana ja mä saan tehtyä näitä.”

Osallistuminen koettiin tärkeänä, vaikka tapa tehdä ja toimia olisikin erilainen kuin muiden. Haastatteluista tuli myös esiin halu osallistaa opiskelijat mahdollisimman tasa-arvoisesti heidän toimintakykynsä rajoitteista huolimatta.

”Ihan rinta rottingilla tullaan ja tehdään asioita, vaikka me teemme ne omalla tavallamme, mutta me voidaan silti tulla tekemään asioita ihan muiden kanssa.”

5.1.2 Itsenäistyminen

Vastuullisuuteen ohjaus ja työelämätaidot ja niiden merkityksellisyys nousivat monien haastateltujen vastauksista esiin. Moni pohti opiskelijan valmiuksia selvittää opintojen jälkeen ja koki tärkeänä opettaa ja ohjata käytännössä kohti itsenäistä elämää ja mahdollista tulevaa työelämää. Tärkeänä koettiin myös se, että opiskelija ymmärtää koulun merkityksen ja vastuun omasta elämästä.

”Koulun jälkeen se itsenäinen tekeminen saattaa räjähtää päälle tai tulla liian voimakkaasti päälle, että ei olekaan sitten työkykyinen siihen kyseiseen tehtävään, koska sieltä tulee paljonkin myöskin yhteiskunnallisia paineita ja vastuita.”

”Niin me olemme ammattioppilaitos, jossa opetellaan siihen ammattiin sitä ammatin osaamista ja sitten niitä ammatin pelisääntöjä.”

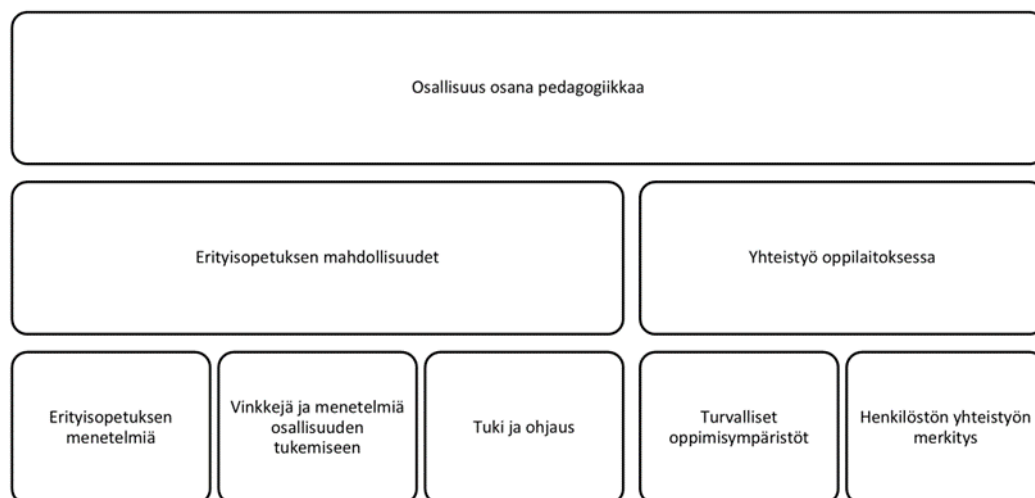
”Miksi he on koulussa, että he ymmärtää että miksi he käy koulua ja mitä on sen jälkeen edessä ja kuinka itsenäistä se on.”

”Tarvii vähän ajatella sitä, että tulisi semmoista oppimista, mikä ohjaa heitä työelämään.”

5.2 Osallisuus osana pedagogiikkaa

Toinen pääkategoria muodostui pedagogiikan ympärille. Sen yläkategorioiksi muodostui erityisopetuksen mahdollisuudet, sekä yhteistyö oppilaitoksessa. Alakategorioita muodostui kuusi. Ne ovat erityisopetuksen menetelmiä, opintojen yksilölliset polut, vinkkejä ja menetelmiä osallisuuden tukemiseen, tuki ja ohjaus, turvalliset oppimisympäristöt, sekä henkilöstön yhteistyön merkitys. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Osallisuus osana pedagogiikkaa

5.2.1 Erityisopetuksen mahdollisuudet

Haastatellut toivat esiin erilaisia *erityisopetuksen menetelmiä*. Opintojen yksilölliset polut näkyvät vahvasti Kiipulan opiskelijoiden opinnoissa. Osa tutkinnon osista ja tutkinnoista ovat sellaisia, joita voi tarvittaessa mukauttaa ja opinnoista voidaan suorittaa myös osatutkinto. Opetuksen muokkaaminen, tekstien selkeyttäminen sekä selkokieli kuvattiin opiskelijoiden opintoja tukevaksi. Opiskelijoiden kanssa kerrataan paljon asioita ja palautetaan opittuja asioita mieleen kysymyksien kautta. Myös vaiheittain oppimista kuvattiin ja esimerkkinä eräs haastateltava käytti kahvinkeittoa, jota harjoiteltiin pala kerrallaan ja lopulta opiskelija osasi keittää kahvit itsenäisesti.

”Kasvatustehtävän ohella tulee sitä osallistamista. Käytännön taitoja mitä opetellaan täällä koulussakin, esimerkiksi kahvinkeittäminen.”

”Opetetaan uutta aihetta niin kerrotaan ensin kokonaisuus riittävän pienenä osana ja sitten lähdetään siitä palastelemaan.”

Haastatellut toivat esiin erilaisia *vinkkejä ja menetelmiä osallisuuden tukemiseen*. Vinkeiksi ja menetelmiksi nousivat yhdessä tekeminen kaverin kanssa, luokkaretkien suunnittelu yhdessä, pyöreän pöydän ritarit, kalenteri opiskelijoille, viikoittainen itsearviointi ja viikkopalaute keskustelumaton avulla, aplodit, opiskelijoiden neutraalien asioiden esiin tuominen, post it laput palautteen antamisen välineenä, sekä syksyllä HOKS:a ennakoivat keskustelut yksilöllisesti opiskelijoiden kanssa. Myös työharjoitteluihin oli ehdotus, jolla opiskelijoiden osallisuutta työpaikoillakin voisi vahvistaa.

”Tänä vuonna, kun mietin pääni puhki että miten mä saan sille palautteen lävitse kun hän ihan suoraan ahdistui selkeästi siitä, että jos mä kävin häntä kehumassa tunnillakin niin mä rupesin piilottelee hänelle postit lapuja tavaroiden alle koulupäivän loputtua niin että hän löysi sen seuraavana aamuna ja se oli selkeästi jotenkin semmoinen, että siihen tilanteeseen on tarpeeksi etäisyyttä. Hän pysty ottamaan sen vastaan.”

Tuki ja ohjaus nousi vastauksista vahvasti esille. Tukea annetaan opiskelijoille sen verran, kun he sitä tarvitsevat ja riittävä tuki huomioidaan myös työharjoittelujaksilla, joissa esimerkiksi näytöt saatetaan ottaa oppilaitosnäyttönä, jotta riittävä tuki mahdollistuu. Tukea ja ohjausta kuvattiin myös rinnalla kulkemisena ja vahvana läsnäolona. Vähimmäisohjaus nousi esiin vastauksissa, joka vaatii etenkin työntekijältä malttia.

”Muistetaan semmoinen vähimmäisohjaus, että vaikka se vaatii paljon pitkäjänteisyyttä, odottamista, rauhallisuutta, että joku tekee jonkun asian niin annetaan silti tehdä, jos hän sen pystyy. Maltetaan olla liikaa, ohjaamatta ja puuttumatta, niin sitten näin se homma, osallisuus ja osallistuminen sitten parhaiten onnistuu.”

5.2.2 Yhteistyö oppilaitoksessa

Turvalliset oppimisympäristöt nousivat esiin useissa vastauksissa. Turvallisuutta ja turvallisen tunteen luomista pidettiin lähtökohtana osallisuudelle. Kiipulaa pidetään turvallisena oppimisympäristönä, jossa on hyväksyvä ilmapiiri opiskelijoiden kesken. Tärkeänä pidetään, että opiskelijoiden turvallisuus huomioidaan eri kouluarjen toiminnoissa. Eräs opettaja kuvasi hyvin, kuinka opiskelijoiden aiemmat kokemukset haastavat myös opettajaa.

”Silleen se varmaan liittyy myös siihen, että meidän opiskelijat on tosi traumatisoituneita erilaisista kiusaamis- ja just ihmissuhteisiin liittyvistä kaverikuvioista ja muista, että juuri heidän kohdalla se on jotenkin niin kun erityisen tuntosarvet hommaa tää, että mitä uskaltaa tehdä ja mitä uskaltaa kysyä ja mihin toimintaan uskaltaa kannustaa.”

Turvallisuuden kokemus on myös läsnä, kun opiskelija harjoittelee työelämässä. Opiskelijoiden annetaan tehdä itsenäisesti mutta turvallisuus huomioidaan. Päämääränä ja tavoitteena on se, että opiskelija kokee, että hän osaa ja pärjää.

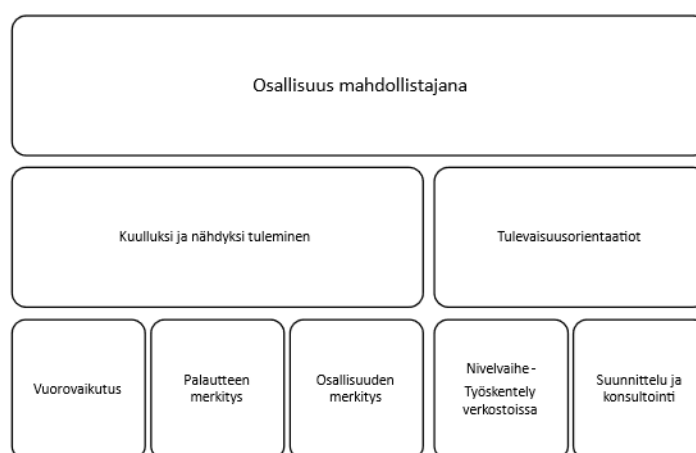
”Se ehkä että on saatu luotua se turvallisuuden tunne ja hän on kokenut varmaan nyt sitten sen tunteen, että hän pärjää ja hän on päässyt tavaltaan jaloilleen, niin se ehkä.”

Henkilöstön yhteistyön merkityksen nosti moni vastaaja esiin haastatteluissa. Opettajan ja työhönvalmentajan, ohjaajan sekä avustajan yhteistyö koettiin tärkeänä opiskelijan osallisuutta tukevana tekijänä. Opiskelija pääsee riittävän tuen avulla työelämää tutustumaan ja harjoittelut mahdollistuvat, kun opiskelijaa ohjataan ja tuetaan riittävästi ja oikea-aikaisesti yhteistyössä kohti työelämää.

”Meillä on työhönvalmentaja opettajan aisaparina, niin hän on oikein paljonkin tukena siellä työssäoppimassa ja tunneilla tarvittaessa meillä on avustaja käytössä.”

5.3 Osallisuus mahdollistajana

Kolmanneksi pääkategoriaksi kiteytyi osallisuus mahdollistajana. Pääkategorioiksi muodostui kuulluksi ja nähdyksi tuleminen, sekä tulevaisuusorientaatiot. Alakategorioita muodostui viisi. Ne ovat vuorovaikutus, palautteen merkitys, osallisuuden merkitys, nivelvaihetöskentely verkostoissa, sekä suunnittelu ja konsultointi. (Kuvio 9.)

Kuvio 9. Osallisuus mahdollistajana

5.3.1 Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen

Monet haastatelluista toivat esiin opiskelijan tarpeen tulla nähdyksi ja kuulluksi. Joskus pienikin huomio on merkityksellistä ja riittää opiskelijalle. Eräs opettaja kertoi porkkanakakkutarinan, jossa opiskelijat saivat ehdottaa leipomisia ja sitten kun kyseisen opiskelijan toive porkkanakakusta toteutui, oli se opiskelijalle tärkeää. Hänen toiveensa ja suunnitelmansa toteutui.

”Meidän pitää panostaa siihen, että me aidosti kuunnellaan kaikkia meidän nuoria ja opiskelijoita, että sillä tavalla he pääsee vaikuttamaan siihen omalla tavallaan niihin koulun asioihin.”

”Kaikki saa sen osallisuuden tunteen tai mahdollisuuden, niin se on tasa-vertaista ja tasa-arvoista.”

Vuorovaikutus korostui vastauksissa. Eräs haastatelluista nosti esiin vuorovaikutuskumppanuuden, kun hän pohti nuorten osallisuutta ja lisäsi että vuorovaikutuskumppanuus on enemmän kuin pelkkä vuorovaikutus. Toinen haastatelluista nosti esiin kuuntelemisen tärkeyden, että jokaisen nuoren ääni pääsisi kuuluviin ja kaikki pääsisivät ilmaisemaan itseään. Vuorovaikutuksessa mahdollistuu valintojen, mielipiteiden ja pyyntöjen toteutuminen, jakaminen sekä vastaanottaminen.

”Me ollaan ihan oikeasti aidosti kumppaneita siinä, kun me kommunikoidaan heidän kanssaan niin he saa sen tunteen että, hänestä ja hänen tarpeistaan ja toiveistaan ollaan kiinnostuneita.”

”Niin se ei ole välttämättä ollenkaan mitään helppoa, vaikka tää valintojen tekeminen tai oman mielipiteen ilmaiseminen tai ylipäättään vuorovaikutuksessa oleminen, että niitä taitoja tosi paljon harjoitellaan ja se kuuluu meillä tähän ihan opiskeluun myös.”

Palautteen merkitystä pohdittiin vastauksissa monesta näkökulmasta. Palautetta haastatellut kertoivat antavansa opiskelijoille paljon ja sen koettiin olevan jatkuvaa, ei niinkään ennalta sovittua ja tiettyyn aikaan kiinnitettyä. Haastatellut toivat myös esiin, että palautteen tulee olla oikea-aikaista ja välitöntä. Opiskelijat huomaavat, jos palaute ei ole aitoa ja opiskelijat ottavat eri tavoin palautetta vastaan. Palaute koettiin merkitykselliseksi myös opiskelijan itsetunnon kannalta, jolloin usein vielä nuoret epävarmuutta kokevat opiskelijat hyötyvät etenkin vahvista palautteista onnistuessaan. Eräs opettaja nosti esiin palautteen antamisen refleктоivan keskustelun kautta.

”Se työskentely loppuu aika nopeasti, jos ei siihen pääse väliin, että nyt meni hei hyvin ja antaa sen palautteen ja sitten jos pääsee niin sitten se työskentely voi jatkua aavistuksen pidempään siinä vielä.”

”Annan suullista palautetta ja pyrin antamaan sitä runsaasti siinä, että etenkin jos opiskelija onnistuu, niin pyrin tosi paljon kannustamaan, koska erityisen tuen piirissä olevat opiskelijat on usein todella heikko itsetuntoisia ja se näkyy sitten siinä epävarmuutena ja jolloinka koen, että se on mun tehtäväkin pyrkiä myös tukemaan sitä henkistä kasvua ja sitä itsetunnon kasvattamista.”

Osallisuuden merkitys korostui vastauksissa ja osallisuuden todettiin olevan yksi ihmisen perustarpeista. Osallisuuden koettiin edistävän ryhmäytymistä ja kouluun sitoutumista ja sen koettiin mahdollistavan toimijuutta opiskelijana.

”Osallisuuden kokemisella on siis semmoinen opiskelupaikkaan sitouttava vaikutus, joka sitten tuota johtaa siihen motivaatioon ja johtaa sitten valmismiseen, eikä tuu sitä pudokkuutta.”

”Mä näen, että se osallisuuden toteutuminen on yksi ihmisen perustarpeista, että se on siinä mielessä tosi merkityksellistä.”

5.3.2 Tulevaisuorientaatiot

Nivelvaihteyöskentely verkostostoissa ja sen merkitys korostui, kun vastaajat pohivat opiskelijoiden tulevaisuutta opiskelun jälkeen. Yhteistyön koettiin tukevan osallisuutta, kun opiskelija saattaen vaihtaen siirtyy opiskelun jälkeiseen elämään toimintakeskuksiin tai työpaikalle. Tutustuminen etukäteen, kartoittaminen, *suunnittelu ja konsultointi* yhteistyössä verkoston kanssa koettiin tärkeäksi ja työpaikoilla toivottiin opiskelijoille aikaa. Eräs vastaajista oli onnellinen, kun tällainen toimintamalli Kiipulassa on, sillä kokemus oli myös toisenlaisesta, ei niin toimivasta niveltyöstä.

"Sidosryhmien kanssa yhteistyö esimerkiksi terveydenhuollon ja muun kanssa kuraattorin ja tällaisten niin nekin on osana tukemassa tätä kokonaisuutta kuitenkin vahvasti."

"Konsultoidaan noita vaikka just päiväaikaisen toiminnan palvelukoordinaattoreita, jotka kartoittavat yhdessä meidän kanssa niitä työpaikkoja kun aletaan miettiä oikeasti sitten sijoittautumispaikkaa."

6 POHDINTA

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin Kiipulan opettajien näkemyksiä siitä, mitkä ovat Kiipulan opiskelijoiden osallisuutta tukevia käytänteitä. Opettajat vastasivat oman kokemuksensa perusteella, mutta he eivät voineet vastatessaan olla opiskelijoiden osallisuuden kokemuksen subjektiivisia kokijoita vaan kokemukset olivat objektiivisia, usein oman ryhmän opiskelijoita peilaavia. Vastauksissa myös pohdittiin, onko osallisuus osallisuutta kokien vai osallisuus osallistuen ja tehden. Osallisuus ja osallistuminen olivatkin opinnäytetyössä limittäisiä teemoja, ja niitä oli osittain haastavaa vastaajien erottaa. Erottelu ei sinänsä ollut tässä välttämätöntä, vaan pääasia on, että ymmärretään osallisuuden tematiikkaa laajemmin kuin vain osallistumisen näkökulmasta. Turja (2007, 167–176) toteaa tai oikeastaan kysyy, voiko aikuinen ymmärtää lapsen näkökulmaa, eli voiko opettaja ymmärtää alaikäisen opiskelijan näkökulmaa. Kaikki kokevat ainutkertaisesti ja saattavat ilmentää kokemaansa kehollisesti ja sanallisesti, mutta lopulta ulkopuolinen, tässä kontekstissa opettaja voi vain tulkita opiskelijan kokemusta osallisuudesta. Turja lisää, että arvostettaessa opiskelijan näkökulmaa, opettaja voi suunnitella ja toteuttaa osallisuutta tukevia pedagogisia käytänteitä. Turja (2007) kokoaa osallisuuden merkityksen lapsen näkökulmasta koskemaan yhteiskunnallisesti osallisuutta lasten oikeuksien kautta, pedagogisesti merkityksellisen toiminnan, sosiaalisen toiminnan ja kuulluksi tulemisen kautta ja ammatillisen kehittymisen kautta, jossa opettajan oma kasvu edistää opiskelijan osallisuutta. Stenvall (2018) kirjoittaa osuvasti, että osallisuuden tukeminen on lopulta kiinni siitä, miten näemme lapset ja nuoret. Stenvall kysyy, onko meillä olemassa tieto ja taito tapoihin, joilla osallistamme ja onko meillä valmis idea muttei valmiutta muuttaa sitä tarvittaessa. Miten pystymme täysin ymmärtämään toisen tulkintoja ja miten kauan täytyy olla yhteistyössä opiskelijan kanssa, jotta opettaja voi ymmärtää, mitä opiskelija oikeasti haluaa tai ei halua.

6.1 Tutkimustulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimustuloksia tarkasteltaessa jäsentyi kolme osallisuutta tukevaa isoa kokonaisuutta. Opiskelijoiden osallisuus, osallisuus osana pedagogiikkaa ja osallisuus mahdollistajana.

Ensimmäinen osallisuutta tukeva käytänne lähtee opiskelijoiden omista kokemuksista kokea osallisuutta omissa opinnoissaan. Moni vastaaja toi esiin, että opiskelijoilla on paljon mahdollisuuksia vaikuttaa omiin opintoihin ja HOKS-palaverit ovat koulun systeemiin liittyvä keino säännöllisesti vahvistaa opiskelijan osallisuutta omaan opintopolkuun ja tuoda esiin ehdotuksia, mikäli se ei koulun päivittäisessä arjessa tunnu opiskelijalle luontevalta. Opiskelijat, joilla on paljon tuen tarpeita, saavat paljon tukea koko opiskelutaipaleensa ajan (Vellonen & Äikäs, 2017, 185). Opiskelijan osallisuutta HOKS palaverissa voi lisätä kysymällä opiskelijalta, miltä hänestä tuntuu olla palaverissa tai esimerkiksi että tietääkö hän, mitä palaverissa tehdään ja ymmärtääkö opiskelija mistä puhutaan. Hyvä yhteistyö huoltajien kanssa vahvistaa opiskelijan osallisuutta palaverissa. (Alasuutari, Heiskanen, Rantala & Vehkakoski 2023, 118–123.) HOKS:iin tulee kirjata opiskelijan vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä oppimisvalmiudet. Nämä kolme aluetta ovat opiskelijan oppimisen keskiössä ja toimivat opettajan pedagogisen suunnittelun lähtökohdina. HOKS:iin kirjataan myös konkreettiset tavoitteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi ja niitä seurataan säännöllisesti. Huolellinen tavoitteiden asettaminen ja menetelmien kirjaaminen on sekä opettajan että opiskelijan etu. (Sandberg 2021, 63–66.)

Tutkimuksessa nousi esiin osallisuuden ja osallistumisen tasot. Haastatteluissa vastattiin, mille osallisuuden tasolle opiskelijat Kiipulan oppilaitosarjessa pääsevät. Vastauksien perusteella voidaan todeta, että osallisuus on yksilöllistä ja sen taso vaihtelee opiskelijan tuen tarpeen, resurssien ja opiskelijan oman halun mukaisesti. Kiipulassa toteutuu osittaisen osallistumisen periaate, jossa opiskelijoiden yksilöllisyys huomioidaan läpi opiskelun. Osallisuus voi toteutua voimakkaasti

avustettuna, tuettuna, motivoituna tai sitten opiskelija voi päättää olla osallistumatta. Osallisuutta on myös se, että opiskelija saa itse tehdä päätöksen osallistumisestaan ja kykenee tuomaan sen esiin. Osallisuuteen tukemista pidettiin lähtökohtana oppimiselle ja siihen Kiipulassa tuetaan ja osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuuksia tarjotaan monipuolisesti. Yhteisöllisyyttä pidetään Kiipulassa tärkeänä ja yhteiset koko oppilaitosta yhdistävät toiminnot olivat edelleen tervetulleita osallisuutta edistäviä asioita. Kiili (2016) on tutkinut lasten oppilaskunta- ja lapsiparlamenttitoimintaa ja kysyy, kenellä oikeastaan on oikeus puhua toisten puolesta ja miten valinnat perustellaan. Hän myös tuo esiin tosiasian, että usein edustukseen valitaan jo valmiiksi sosiaalisesti taitavat, jolloin ne hiljaiset ja tukea ehkä eniten tarvitsevat jää edelleen taustalle. Vellonen ja Äikäs (2017, 191) toteavat, että opiskelijan tukemisessa ja ohjaamisessa tärkeää on tuoda näkyväksi opiskelijan realistiset kyvyt ja edistää minäpystyvyyttä eli käsitystä omista kyvyistä. Minäpystyvyys vaikuttaa opiskelijoiden asettamiin tavoitteisiin, eli mitä kyvykkäämmäksi opiskelijat itsensä kokevat, sitä paremmin he kokevat saavuttavansa tavoitteet.

Vastauksista tuli esiin työelämätaitojen harjoittelu osana opintoja. Vastuullisuuden kasvua ja oman elämän asioiden huolehtimista harjoitellaan kaikissa Kiipulan opinnoissa. Vastauksissa nousi myös huoli opiskelijoiden tulevaisuudesta, kun opiskelijat valmistuvat ja siirtyvät voimakkaasti tuetusta ympäristöstä itsenäisempään elämään, esimerkiksi työelämään tai tuettuun työtoimintaan. Työelämätaitojen viitekehystä tarkasteltaessa Penttinen (2021) kuvaa Tomlinsonin (2017) työllistymispääomia, jossa on viisi ulottuvuutta. *Identiteettipääoma*, jossa osaaminen ja asiantuntijuus kehittyy. *Psykologinen pääoma* on epävarmuuden sietämistä ja sopeutumista muutoksissa sekä resilienssiä. *Inhimillinen pääoma* tarkoittaa osaamista ja taitoa työllistyä, esimerkiksi taito tehdä työhakemuksia. *Kulttuurinen pääoma* on aktiivista tekemistä eri ympäristöissä ja oman sekä muiden käytöksen ymmärtämistä. *Sosiaalinen pääoma* on taitoa toimia ihmissuhteissa sekä taitoa solmia verkostoja.

Toinen tutkimuksessa esiin noussut osallisuutta tukeva käytänne on pedagogiikka. Pedagoginen turvallisuus, turvallinen oppimisympäristö ja opiskelijan turvallinen arki ovat tärkeitä osallisuutta ja osallisuuden kokemusta määrittäviä tekijöitä. Ryhmädynamiikka, vuorovaikutuksen sävy sekä tunneilmapiiiri vaikuttavat opiskelijan oppimiseen, motivaatioon ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Turvallisuus on yksi tärkein osallisuuden määrittäjistä. Jos opiskelija ei koe oloaan turvalliseksi, ei hän voi kokea osallisuutta. Joskus turvallisuuden uhka nousee myös opiskelijasta itsestään hänen kamppaillessa esimerkiksi mielenterveyden haasteista, masennuksesta, ahdistuksesta tai vaikkapa syömishäiriöstä. Onkin tärkeä panostaa sekä yksilön että yhteisön turvallisuuteen myös osallisuuden näkökulmasta. Rasku-Puttonen (2006, 120–121) kiteyttää vuorovaikutuksen merkitystä suhteessa oppimiseen. Oppimisen vaiheissa osallisuutta voidaan tuottaa ja edistää tai huonossa tapauksessa osallisuus rajautuu toiminnasta pois. Turvallisuuden kokemus tunneta-solla, sekä kokemus ryhmään kuulumisesta rakentuu ja mahdollistuu tai rajautuu tässä kontekstissa. Jos opettajan pedagoginen toiminta ja vuorovaikutus on opet-tajajohtoista, ei välttämättä aito ja turvallinen sekä osallistava vuorovaikutus to-teudu.

Vastauksissa nousi esiin, että erityisopetus mahdollistaa opiskelijalle hänen tarvit-semansa riittävän tuen oppimiselle ja opintojen etenemiselle. Opiskelijoiden opin-not voidaan osittain yksilöllistää, mikäli mukautus on mahdollista. Erilaisia mene-telmiä, kuten eriyttäminen ja yksilölliset materiaalit ja riittävä ohjaus ja tuki, tuke-vat osallisuutta. Henkilöstön yhteistyö koettiin tärkeänä opiskelijoiden osallisuutta tukevana resurssina, toisaalta myös avustajia toivottiin enemmän esimerkiksi opiskelijoiden työelämäjaksoille. Vastauksissa nousi erilaisia arjen vinkkejä osalli-suuden tukemiseksi. Kinnunen ja Holopainen (2021) ovat tutkineet erityistä tukea tarvitsevien lasten osallisuuden toimintatapoja. He keräsivät erityisen tuen lapsien lähi-ihmisiltä tietoa, jonka perusteella muodostui seitsemän osallisuutta mahdol-listavaa toimintatapaa. *Lapsen kohtaaminen, kuunteleminen ja kuuleminen, kan-nustaminen ja rohkaiseminen, itsenäiseen toimintaan ja päätöksentekoon tukemi-nen, lapsilähtöisten tavoitteiden asettaminen, yhteisten sopimusten laatiminen,*

lapsilähtöiset vaihtoehtoiset toimintatavat, sekä kaveri- ja vertaissuhteiden tukeminen.

Opiskelijan osallisuus on keskeisessä roolissa ohjauksen eri prosesseissa. Osallisuus mahdollistuu, kun opiskelijalla on keino, jolla kommunikoida, tulla nähdyksi, ymmärretyksi ja kuulluksi. Osallisuus vahvistuu henkilökohtaisen ohjauksen avulla nivelvaiheessa, kun opiskelija pääsee tutustumaan eri ympäristöihin esimerkiksi koulutuskokeiluiden ja oppilaitosten välisen yhteistyön avulla. Siirtymävaihetta on hyvä aina ennakoida ja opiskelijalle täytyy antaa riittävästi aikaa sopeutua uuteen elämänvaiheeseen. (Vellonen & Äikäs 2017, 193–195.)

Kolmas aineistosta esiin noussut keskeinen osallisuutta edistävä tekijä on osallisuus mahdollistajana. Vastauksissa nousi esiin kuulluksi ja nähdyksi tuleminen sekä nivelvaihetyöskentely ja sen merkitys opiskelun jälkeisessä elämänvaiheessa. Useampi vastaaja toi esiin sen, että kuulluksi ja nähdyksi tuleminen ovat ihan perustarpeitamme, joihin pitää oppilaitosarjessa panostaa. Vuorovaikutus nousi vastauksissa esiin ja yksi vastaajista nosti esiin termin vuorovaikutuskumppanuus, jossa aidosti kuullaan opiskelijaa ja annetaan vuorovaikutukselle aikaa ja mahdollisuus.

Salo (2023) kiteyttää hyvin tutkimusartikkelissaan, että ”*Arjen resilienssin ja hyvinvoinnin nähdään rakentuvan tilanteissa, joissa varhaisnuori tulee nähdyksi, kuulluksi ja ymmärretyksi*”. Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen koettiin vastaajien mukaan perustarpeiksi, myös osallisuus koettiin ihmisen perustarpeena. Osallisuuden merkitys nousi esiin monilla vastaajilla ja sen todettiin olevan merkittävässä roolissa siinä, miten opiskelijan opinnot lopulta etenevät. Osallisuutta oppilaitosarjessa toivottiin lisää ja sen nähtiin olevan tasa-arvoista, kaikkia osallistavaa. Esimerkkinä nousi Lahden Kiipulasta uusi toimintansa keväällä aloittanut kahvila, joka osallistaa eri alojen opiskelijoiden osaamista sekä mahdollistaa harjoittelun turvallisessa ympäristössä niin työntekijän kuin asiakkaan näkökulmasta.

Palautteen saaminen on yksi THL:n (2024) osallisuusindikaattorin teemoja, jota myös tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin. Vastaajat kertoivat, että antavat paljon opiskelijoille palautetta. Palautteen vastaanottaminen voi olla joillekin haastavaa, toisaalta monet opiskelijat odottavat sitä säännöllisesti. Opiskelijan onnistumisiin kannattaa kiinnittää huomiota, kuitenkin tehtävien tulee olla sopivan haastavia, jotta opiskelija kokee minäpystyvyyttä. Esimerkiksi tehtävien pilkkominen, sekä ympäristön selkeys vahvistaa erityisen tuen opiskelijoiden osallisuutta. Osallistavassa ohjauksessa huomioidaan koko opiskeluprosessi ja annetaan välipalautetta, joka ohjaa opiskelijaa kohti seuraavaa tavoitetta. Aito ja selkeä palaute sekä kannustus on tärkeää. Palautteen vastaanottaminen ja sen harjoittelu tukee itsearvioinnin kehittymistä. (Vellonen & Äikäs 2017, 195–196.)

Väljärvi (2019) on koonnut listauksen *Tutkijoiden havaintoja ja suosituksia lasten ja nuorten monipuolisen kehityksen, terveyden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistämiseksi*. Osallisuuden edistäminen nähtiin tutkimuksen vastanneiden mukaan juuri myös siinä, miten paljon opiskelija voi vaikuttaa omiin opintoihin tai millaisia muita vaikuttamismahdollisuuksia hänellä on oppilaitosarjessa.

THL:n tutkijaryhmä kokosi vuonna 2018 tutkimuksistaan nousseita johtopäätöksiä sekä toimenpide-ehdotuksia lapsen edun ja osallisuuden vahvistamiseksi. Tutkimuksista nousi esiin samoja teemoja kuin tässä Kiipulan opiskelijoiden osallisuutta kuvaavassa tutkimuksessa. Esiin nousseita teemoja oli yksinäisyyden vähentäminen, vaikutusmahdollisuuksien kehittäminen, opintojen edistymisen tukeminen, yhdenvertaisuus avun ja tuen tarpeessa olevilla, varhainen ja ehkäisevä opiskelu-huolto.

6.2 Jatkotutkimusehdotukset

Tämän tutkimuksen kohderyhmänä oli Kiipulan ammattiopiston opettajat. Kohderyhmä kohdentui Lahden toimipisteille. Opiskelijoiden osallisuutta tukevia käytänteitä löydettiin osallistumisen, pedagogiikan ja mahdollistamisen konteksteissa. Moni vastaajista kuitenkin painotti näkemysten olevan heidän omia. Olisi tärkeää myös saada tietoa opiskelijoiden omista kokemuksista osallisuudesta ja osallisuutta edistävästä käytänteistä Kiipulan ammattiopistossa.

Mielenkiintoista olisi myös selvittää osallistavan käytänteen tai menetelmän pitkäaikaisvaikutuksia opiskelijan osallisuuden kokemuksena tai opettajan pedagogisen kehittymisen näkökulmasta kysymällä opettajan tuntemuksia käytänteen tai menetelmän käytöstä pitkäaikaisseurannassa.

LÄHTEET

- Alasuutari, M., Heiskanen, N., Rantala, A., & Vehkakoski, T. (2023). *Hyvä pedagoginen kirjaaminen: Oppimista tukeva dokumentointi käytännössä*. PS-kustannus.
- Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. WSOY.
- Ameo. (2024). Kehittäminen. Noudettu 11.8.24 osoitteesta. <https://ameo.fi/kehittaminen/>.
- Ameo. (2018). *Erityisen hyviä työntekijöitä – Vaativa erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa*. Noudettu 4.8.2024 osoitteesta. <https://ameo.fi/kouluttaminen/>.
- Arnstein, S. (1969). *A ladder of citizen participation*. Noudettu 27.6.2024 osoitteesta. https://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation_en.pdf.
- Autismiliitto. Askel aikuisuuteen- projekti. (2022). *Autismikirjon nuoren itsenäistyminen - ammattilainen tukena muutoksessa*. Noudettu 4.8.24 osoitteesta. <https://askelaikuisuuteen.fi/vinkkejaa-ammattilaisille/>
- Biesta, G. (2020). *Risking ourselves in education: Qualification, socialization, and subjectification revisited*. *Educational Theory*, 70(1), 89–104. <https://doi.org/10.1111/edth.12411>
- Björn, P., Savolainen, H. & Jahnukainen, M. (2017). *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki – erityisopetusta, ohjausta ja suunnitelmallista yhteistyötä*. Puukari, S., Lappalainen, K. & Kuorelahti, M. (toim.) Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. PS- kustannus. Bookwell Oy.
- Hakala, K., Mietola, R. & Teittinen, A. (2013) *Valinta ja valikointi ammatillisessa erityisopetuksessa*. Brunila, K., Hakala, K., Lahelma, E. & Teittinen, A. (toim.) Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot. Gaudemus Oy. Hakapaino.
- Hart, R. (1992) . *Children’s Participation. From Tokenism to Citizenship*. Unicef International Child Development Centre. Italia. Innocenti Essays No. 4.

- Noudettu 2.8.24 osoitteesta. https://www.researchgate.net/publication/24139916_Children's_Participation_From-Tokenism_To_Citizenship.
- Hämäläinen, J. (2008). *Nuorten osallisuus*. Sosiaalipedagogiikka, 9, 13–34.
- Hämäläinen, J. (2020). *Sosiaalipedagoginen toimintatapa ja vapaa sivistystyö*. Sosiaalipedagogiikka, 21, 149–152.
- Isola, A. M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Noudettu 30.11.23 osoitteesta. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf
- Jahnukainen, M. ja Helander, J. (2024) *Oppivelvollisuuden laajentaminen ja toisen asteen erityisopetus ja ohjaus*. Teoksessa Jahnukainen, M., Harrikari, T., & Aaltio, E. (toim.) *Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa* (14. painos.). Vastapaino. s. 375–384.
- Jauhola, L. & Kortelainen, J. (2018). *Osallisena opinnoissa. Tutkimus oppijoiden osallisuuden vahvistamisesta ammatillisessa koulutuksessa*. Raportit ja selvitykset, 7. Opetushallitus. Grano Oy.
- Kananen, J. (2017). *Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Suomen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.
- Kananen, J. (2015). *Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Suomen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.
- Kankkunen, P., & Vehviläinen-Julkunen, K. (2013). *Tutkimus hoitotieteessä* (3. uud. p.). Sanoma Pro.
- Kehittämiskeskus Opinkirjo. (2023). *Tietoa ja tutkimuksia nuorten osallisuudesta*. Noudettu 6.7.24 osoitteesta. <https://nuoretjaosallisuus.fi/tietoa/>.
- Kiilakoski, T., Gretscher, A. & E. Nivala (2012). *Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi*. Teoksessa T. Kiilakoski & A. Gretscher (toim.) *Muistiinpanoja demokratiaoppitunnista. Millainen on lasten ja nuorten kunta 2010-luvulla?*

Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 57. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 5–7.

Kiili, J. (2016). Lasten edustuksellisen osallistumisen jännitteet kunnallisessa lapsiparlamenttitoiminnassa. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 24(2).

Kiipulan ammattiopisto. (2024). *Kiipulan historia*. Noudettu 11.8.24 osoitteesta. <https://www.kiipula.fi/kiipulasaation-organisaatio-ja-toiminta/kiipulan-historia/>.

Kiipulan ammattiopisto. (2023). *Ammattiopiston toimipaikat*. Noudettu osoitteesta <https://www.kiipula.fi/ammattiopisto/ammattiopiston-yhteystiedot/>.

Kinnunen, A. & Holopainen, L. (2021). *Erityistä tukea tarvitsevan lapsen osallisuuden toimintatapoja*. Fysioterapia 68 (5), 26 - 31.

Konu, A. (2002). Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Tampere University Press. *Laki ammatillisesta koulutuksesta*. (531/2017). Finlex. Noudettu 30.11.23 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531>.

OPH. (2017). *Sujuvuutta siirtymiin*. Noudettu 4.8.24 osoitteesta. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/sujuvuutta-siirtymiin.pdf>.

Opintopolku. (2024). *Ammatilliset erityisoppilaitokset ja ylläpitäjät 2024*. Noudettu 4.8.24 osoitteesta. <https://opintopolku.fi/konfo/fi/sivu/erityinen-tuki-ammattillisessa-koulutuksessa>.

Oppilas- ja opiskeluhoitolaki. (1287/2013). Finlex. Noudettu 30.11.23 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>.

Oppivelvollisuuslaki (1214/2020). Finlex. Noudettu 6.7.24 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>.

Laki kuntien velvoitteiden ja ohjauksen vähentämisestä ja monialaisten toimintamallien tukemista koskevista kokeiluista. (1350/2014) Finlex. Noudettu 11.8.24 osoitteesta. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141350#Lidm46111192168848>.

- Lahtinen, J. (2018). Suosituksia kansallisen lapsistrategian valmistelutyöhön.
 Noudettu 11.8.24 osoitteesta. <https://okm.fi/documents/1410845/12479361/24+Jenni+Lahtinen+Nuurisotutkimusverkosto.pdf>.
- Leemann, L., & R.-M. Hämäläinen. (2016). "*Asiakasosallisuus, Sosiaalinen Osallisuus ja Matalan Kynnyksen Palvelut. Pohdintaa Käsitteiden Sisällöstä.*"
 Yhteiskuntapolitiikka 81 (5): 586–594.
- Leemann, L., Martelin, T., Koskinen S., ym. (2021). *Development and Psychometric Evaluation of the Experiences of Social Inclusion Scale*. Journal of human development and capabilities.
- Martela, F. (2022). *Hyvinvoinnin mittaaminen edellyttää hyvinvoinnin teoriaa: Erik Alldardin hyvinvoinnin ulottuvuudet päivitettyinä nykyaikaan*. Yhteiskuntapolitiikka: 5-6.
- Nivala, E. (2021). *Osallisuuden moninaisuus*. Noudettu osoitteesta <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/osallisuuden-moninaisuus/>. Kansalaisyhteiskunta.
- Nivala, E. & Ryyänen, S. (2019). *Toimijuuden ja osallistumisen tukeminen*. Sosiaalipedagogiikka: Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus.
- Nivala, E. & Ryyänen, S. (2019). *Sosiaalipedagogiikan kaksi tehtävää*. Sosiaalipedagogiikka: Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus.
- Nykänen, S., Risku, M. & Puukari, S. (2017). *Monialainen yhteistyö tukea ja ohjaukselta tarvitsevien voimavarana*. Puukari, S., Lappalainen, K. & Kuorelahti, M. (toim.) Ohjaus ja erityisopetus oppi-joiden tukena. PS- kustannus. Bookwell Oy.
- OKM. (2024). *Jatkuva oppiminen*. Noudettu 11.8.24 osoitteesta. <https://okm.fi/jatkuva-oppiminen>.
- OKM. (2024). *Nuorisobarometri*. Noudettu 6.7.24 osoitteesta. <https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/>.
- OKM. (2013). *Nuorisobarometri 2013*. Noudettu 6.7.24 osoitteesta. <https://tietoanuorista.fi/julkaisut/nuorisobarometri-2013/>.

- OPH. (2023). *Henkilökohtaistaminen*. Noudettu 29.11.23. osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/henkilokohtaistaminen>.
- OPH. (2024). *Tutkintorakenne ja tutkinnot*. Noudettu 5.9.2024. osoitteesta. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tutkintorakenne-ja-tutkinnot>.
- Osallisuusmalleja englanniksi. (2012). *Participation Models*. Noudettu 6.7.24 osoitteesta. https://www.nonformality.org/wp-content/uploads/2012/11/Participation_Models_20121118.pdf.
- Penttinen, L. (2021). *Ura- ja työllistymisvalmiuksien tukeminen opintopolulla*. Noudettu 4.8.2024 osoitteesta. <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/hoksaakko/files/2021/10/Ura-ja-tyollistymisvalmiuksien-tukeminen-opintopolulla-Lapin-amkssa-23.9.2021.pdf>.
- Pirttiniemi, J. (2009). *Yhteisöllisyyden ja osallisuuden toteutuminen. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa*, 39.
- Raivio, H. & Karjalainen, J. (2013). *Osallisuus ei ole keino tai väline – palvelut ovat!* Teoksessa Era, T. (toim.) *Osallisuutta vai pakkoa?* Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. Jyväskylä: JAMK, 12–34.
- Rasku-Puttonen, H. (2006). *Oppijoiden yhteisö, osallisuus ja kasvattajan merkitys*. Karila, K., & Alasuutari, M. (toim). *Kasvatusvuorovaikutus*. Vastapaino.
- Ryökkynen, S. (2020). *Opiskelijan ja vastuopettajan välisen vuorovaikutuksen merkitys vaativana erityisenä tukena järjestetyssä ammatillisessa koulutuksessa*. e-Erika: Erityispedagogista tutkimusta ja koulutuksen arviointia, (2), 6-13.
- Ryökkynen, S. (2023). "They did not give up on me." Vocational students' perceptions of the special support in their studying.: *Lectio Praecursoria*. Ammattikasvatuksen aikakauskirja, 25(1), 46-54.
- Salo, A-E. (2023). *Nähdynsi, kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen rakentaa resilienssiä varhaisnuoruudessa*. Noudettu 4.8.24 osoitteesta. <https://journal.fi/kasvuntuki/article/view/130413/79084>

- Sandberg, E. (2017). *Pedagoginen tuki perusopetuksessa ja toisella asteella*. PS-kustannus.
- Shier, H. (2001). *Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations*. Children & Society, vol. 15, 107-117. https://www.researchgate.net/publication/233551300_Pathways_to_participation_Openings_opportunities_and_obligations.
- Stenvall, E. (2018). *Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä*. Tampereen Yliopisto. Noudettu 5.1.2024 osoitteesta <https://www.tukiliitto.fi/blogi/lasten-osallisuuden-samanlaisuus-ja-erityisyys/>.
- Suomen perustuslaki. (731/1999)*. Finlex. Noudettu 30.11.23 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- Terveysportti. (2022.) Osallisuusindikaattori. Noudettu 6.7.2024 osoitteesta <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/tmi/article/tmm00202/search/osallisuusindikaattori>.
- THL. (a2023). *Kouluterveyskysely*. Noudettu 29.11.23 osoitteesta <https://public.tableau.com/app/profile/.kouluterveyskysely/viz/Lastenjanuortenterveysjahyvinto/Navigointisivu>.
- THL. (b2023). *Osallisuuden edistäjän opas*. Noudettu 29.11.23 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146717/URN_ISBN_978-952-408-088-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- THL. (c2023). *Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet*. Noudettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>.
- THL. (d2023). *Kouluterveyskysely. Osallisuusindikaattori*. Noudettu 6.7.24 osoitteesta <https://thl.fi/documents/155392151/190160552/Lasten-ja-nuorten-hyvinto-2023-kuvat.pdf/da2a5160-46ea-1afd-f84e->

02400ad4a571/Lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-2023-ku-
viot.pdf?t=1695106742149 .

- THL. (2024). Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. Noudettu 4.8.24 osoitteesta. https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta#Osallisuusindikaattorin_k%C3%A4ytt%C3%B6%C3%B6n_liitetyv%C3%A4t_ohjeet_pisteytys_ja_summapisteen_laskeminen
- THL. (2018). *Johtopäätökset ja esitykset toimenpiteiksi lapsen edun, osallisuuden, perhemyönteisen toimintakulttuurin ja palvelujen vahvistamiseksi*. Noudettu 11.8.2024 osoitteesta. <https://okm.fi/documents/1410845/12479361/10+Nina+Halme+THL.pdf> .
- Thomas, N., & Campling, J. (2002). *Children, family and the state: Decision-making and child participation* (Paperback ed.). Policy Press.
- Turja, L. (2007) *Lasten osallisuus kasvatustyön suunnittelussa ja kehittämisessä*. Ikonen, O. & Virtanen, P. (toim.) Erilainen oppija yhteiseen kouluun. PS-Kustannus. Bookwell Oy.
- Turunen, K. (2022). *Itselle tärkeä tavoite tukee ikääntyneen ihmisen osallisuutta ja aktiivisena vanhenemista*. Hautamäki, T., Aalto, A., Alaverdyan, A., & Saarikoski, S. (toim.) Osallisuus ihmistyössä. Noudettu osoitteesta <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/788558/B177.pdf?sequence=4>.
- Turunen, T. (2019) *Kansallinen lapsistrategia 2040. Kasvatukselliset siirtymät*. Noudettu 11.8.24 osoitteesta. <https://okm.fi/documents/1410845/12479361/82+Tuija+Turunen+Tampereen+yliopisto.pdf>
- Valkama, K. & Hautamäki, T. (2022). *Osallistavan opetuksen kerroksellisuus*. Hautamäki, T., Aalto, A., Alaverdyan, A. & Saarikoski, S. (toim.) Osallisuus ihmistyössä. Noudettu osoitteesta <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/788558/B177.pdf?sequence=4>.

- Valtioneuvosto (2021). *Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030*. Helsinki: Valtioneuvosto. Noudettu osoitteesta <https://stm.fi/-/hyvinvointierot-pienemmiksi-vuoteen-2030-mennessa> .
- Vellonen, V. & Äikäs, A. (2017) *Osallisuuden ja minäpystyvyyden vahvistaminen, kun nuorella on laaja-alaisia tuen tarpeita*. Puukari, S., Lappalainen, K. & Kuorelahti, M. (toim.) Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. PS- kustannus. Bookwell Oy.
- Vilkkä, H. (2021). *Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut umpikujiin*. PS- kustannus. Otavan kirjapaino Oy.
- Vilkkä, H. (2021). *Tutki ja Kehitä*. PS-kustannus. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Vipunen. (2022). *Ammatillisen erityisopetuksen opiskelijat*. Noudettu 4.8.24 osoitteesta. <https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillinen%20erityisopetus%20-%20opiskelijat%20-%20koulutuksen%20j%C3%A4rjest%C3%A4j%C3%A4.xlsb> .
- Väljärvi, J. (2019). Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille. *Tutkijoiden havaintoja ja suosituksia lasten ja nuorten monipuolisen kehityksen, terveyden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistämiseksi*. Valtioneuvoston julkaisuja, 7.
- YK:n lasten oikeuksien sopimus. Noudettu 27.6.2024 osoitteesta. <https://www.unicef.fi/lapsenoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>.

LIITTEET

LIITE 1

HAASTATTELURUNKO

Mitä mielestäsi tarkoitetaan Kiipulan ammattiopistossa opiskelijoiden osallisuudella?

Mikä merkitys osallisuuden toteutumisella mielestäsi on?

Millä keinoilla Kiipulan opiskelijoiden osallisuutta tuetaan oppilaitosarjessa ja työpaikoilla järjestettävän koulutuksen aikana?

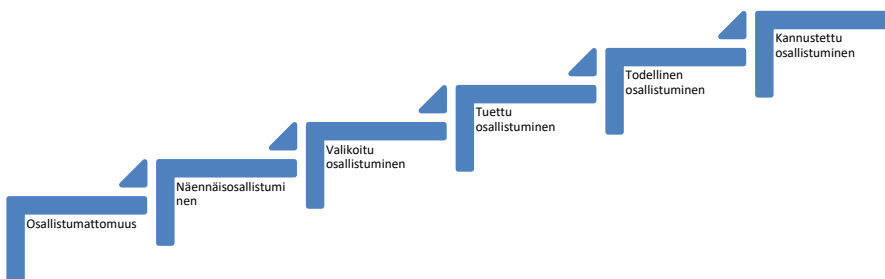
Millaista palautetta opiskelijat saavat Kiipulassa tekemisestään? Miten?

Millaisia vaikuttamismahdollisuuksia Kiipulan opiskelijoilla on?

Millaista apua opiskelijat saavat osallisuuteen Kiipulassa?

Millä tavoin Kiipulan opiskelijoita kohtaan osoitetaan luottamusta?

Mille osallisuuden tasolle Kiipulan opiskelijat oppilaitoksen arjessa ja työpaikoilla järjestettävän koulutuksen aikana yltävät? Miksi? Miten?

Osallisuuden portaat, Nuorisoseurat (2022).

LIITE 2

SAATEKIRJE

Arvoisa opettaja

Opiskelen Vaasan ammattikorkeakoulussa ylempää ammattikorkeakoulututkintoa ja valmistun keväällä 2024 hyvinvoinnin asiantuntijaksi. Teen opinnäytetyöni Opiskelijan Äänellä-hankkeeseen. Kiipula osallistuu Opiskelijan Äänellä- hankkeeseen, jossa yhtenä tavoitteena on opiskelijan osallistumis- ja vaikuttamistoiminnan vahvistaminen. Tämä opinnäytetyö täydentää hankkeen tavoitteita sen tuodessa esiin opiskelijoiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia Kiipulan ammattiopistossa. Tähän opinnäytetyöhön on haettu ja myönnetty tutkimuslupa.

Opinnäytetyössäni tutkin, millaisia käytänteitä Kiipulan ammattiopistossa on käytössä opiskelijan osallisuuden edistämisessä. Tässä opinnäytetyössä halutaan tuoda esiin Kiipulan opetushenkilökunnan käyttämiä tavallisia, osallisuutta edistäviä käytänteitä.

Osallistuminen opinnäytetyön haastatteluun on vapaaehtoista. Haastattelun kohderyhmän on tarkoitus edustaa mahdollisimman laajasti eri alojen opettajia. Näin yhdenvertaisuus toteutuu, kun otanta on riittävän moniääninen. Haastatteluun osallistujien anonymiteetti turvataan. Tutkimustulokset julkaistaan siten, että kehtään tutkimukseen osallistunutta ei voida tunnistaa opinnäytetyön loppuraportista. Lopuksi haastatteluaineisto hävitetään.

Opinnäytetyön tiedonkeruu toteutetaan puolistrukturoituna teemahaastatteluna yksin, pareittain tai pienryhmässä Teamsin välityksellä. Kutsun teidät osallistumaan haastatteluun _____. Haastatteluun on varattu aikaa 45 minuuttia. Vastaa ystävällisesti Teams-kutsuun, niin tiedän varata sinulle haastatteluun paikan. Opinnäytetyön ohjaajana toimii Virpi Välimaa, virpi.valimaa@vamk.fi .

Ystävällisesti

Outi Hyvärinen, outi.hyvarinen@kiipula.fi

LIITE 3

AINEISTONHALLINTASUUNNITELMA

Suunnitelman tekijä: Outi Hyvärinen

Opinnäytetyön nimi: Opiskelijoiden osallisuutta tukevat käytänteet Kiipulan ammattiopistossa

Opinnäytetyön toimeksiantaja: Opiskelijan äänellä- hanke, Kiipulan ammattiopisto

Kerättävä aineisto:

Puolistrukturoitu teemahaastattelu, Microsoft-Teams- ohjelmalla

Haastatteluun kutsutaan Kiipulan ammattiopiston opettajia eri aloilta saatekirjeellä. Haastattelun kohderyhmä edustaa mahdollisimman laajasti eri alojen opettajia. Opinnäytetyön aineiston yhdenvertaisuus toteutuu paremmin, kun otanta on moniääninen. Haastatteluun osallistujien anonymiteetti turvataan. Tutkimustulokset julkaistaan siten, että ketään tutkimukseen osallistunutta ei voida tunnistaa opinnäytetyön loppuraportista. Lopuksi haastattelu hävitetään. Opinnäytetyön prosessin aikana noudatetaan hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteita, jotka ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Luotettavuutta mitataan koko opinnäytetyön prosessin ajan.

LIITE 4

SISÄLLÖNANALYYSIESIMERKKI

Alkuperäisilmaisu	Pelkistys	Alakategoria	Yläkategoria	Pääkategoria
osa tutkintasuoritusten mahdollisuus myöskin jos se ei kykene vaikka koko tutkintoa suorittamaan.	Mahdollisuus suorittaa myös osatutkinto	erityisopetuksen menetelmiä	Erityisopetuksen mahdollisuudet	Osallisuus osana pedagogiikkaa
Sitten niin tota me pystytään mukauttamaan erilaisia tutkinnon osia.	Osa tutkinnon osista voidaan mukauttaa			
Ihan näitä perus että tekstit ja muut niinku niin tota selkeytetään ja selkokielellä että mahdollisimman selkokielliset ohjeet ja opetusta pyrin muokkaamaan mahdollisimman selkeäksi ja sitten se, että selittää niitä termejä auki.	Opetuksen muokkaaminen, tekstien selkeyttäminen ja selkokieli opiskelijoiden oppimista tukemassa			
Opetellaan asiaa vaiheittain	Vaiheittain oppiminen			
kun asiaa opetellaan ekaa kertaa niin sitten tuetaan enemmän ja sitten pikkuhiljaa niinku äsken sanoin niin annetaan siimaa	Tukea annetaan sen verran kuin opiskelija sitä tarvitsee	tuki ja ohjaus		
He tarvitsisi sinne työharjoittelupaikalle niin 3 opiskelijaa suorittaa oppilaitosnäyttöinä sen takia että he tarvitsisi henkilökohtaisen avustajan työharjoittelupaikalle ja se on toiminnan tukemista varten olisi se avustaja ei niin kun toimintakyvyn rajoitteiden takia vaan ihan se, että se toiminta edistyi sen työtehtävän mukaisesti.	Joillekin opiskelijoille mahdollistetaan riittävä tuki oppilaitosnäyttöjen avulla			
Koska on asioita, jotka he osaa tehdä itsenäisesti ja omatoimisesti. Niin tota tavallaan se kun me vähimmäis ohjataan.	Vähimmäisohjaus jos itsenäistä ja omatoimista osaamista			
Tämmöinen että ei tee yksin vaan jos on mahdollista niin kaverin kanssa.	yhdessä kaverin kanssa			
Oli osallistunut luokkaretken kohteen miettimiseen.	Luokkaretken suunnittelu yhdessä.	vinkkejä ja menetelmiä osallisuuden tukemiseen		
vapaa-ajan toimintaakin luokassa meillä on.	Vapaa-ajan toiminta luokassa			
Me tehdään viikoittain semmoista itsearviointia. He tarvitsee tämmöisen konkreettisen kuvan siihen arviointikeskusteluun mukaan ja sitten mä oon tehnyt tällä talking mats menetelmällä että oon siinä käyttänyt niitä kuvia sitten.	Itsearviointia Talking Mats-menetelmän avulla			